

חבלי משיח

פרק זה הוא ללא ספק המזור והקשה במגילה. הוא נבדל משאר הפרקים גם בעמדתו, שבו נדחו רגשותיו האישיים של המחבר מפני עניין העומד ברומו של עולם, היינו: מפני חזון קץ הימים. חזון זה מנוסח ברמזים ובסמלים, שכפי הנראה היו מובנים לקוראיה הראשונים של ההודיה, אבל סתומים הם — או כמעט סתומים — בעינינו. נבואה כללית דומה על רמזיה וסמליה אנו מוצאים בדף 8, בהודיה טז. אולם הסמלים ההם חוזרים במקומות אחדים בהודיות ובספרות הקרובה ומתפרשים לפי הקבלות תיהם. כאן אנו תלויים לחלוטין ביכולתנו להתעמק במשמעות הדברים כשלעצמם. מה שנמצא בידנו הוא, לדעתי, רובו ועיקרו של הפרק. נוסחת הפתיחה נכתבה, כנראה, בשורות החסרות שבראש הדף. אמנם לא זו בלבד שחסרים אנו גם נוסחת הפתיחה, אלא שאין לנו כל סימן, היכן מסתיימת ההודיה הקודמת. אפשר שהדברים שלפנינו אינם אלא המשכה של הודיה ד. אבל אין זו אלא אפשרות רחוקה, שהרי בעל ההודיות נוהג להקדיש כל פרק מפרקיו לנושא עיקרי מסוים (עיין במבוא, סעיף 24), ואין ספק שהנושא הנדון כאן מכובד הוא כל כך, עד שראוי להקדיש הודיה שלמה לדיון בו.

אין לשער, שההודיה פתחה בעניין המיוחד לה. המלים המעטות ששרדו משורותיה הראשונות מעידות, שנדונו בהן נושאים גרתיים. בשורה הראשונה הניתנת לקריאה שוטפת (שורה 6) אנו מוצאים את בעל ההודיה, כשהוא מתלונן שרשעים רודפים אותו, כדרכו בהודיות רבות (עיין במבוא, סעיפים 22, 47). בתיאור צרותיו הוא משתמש בדימויים ותמונות שונים וגם במשל המקראי של צירי היולדת. ודווקא משל זה מפותח כאן יפה, והדיבור בו נמשך בצלעות אחדות, ההולכות ומפליגות בתיאור חבלי הלידה. הלידה, שלא נזכרה תחילה אלא לשם משל, נעשית לבסוף עיקר התיאור, לפיכך נשכחו בשורה 9 צרותיו של בעל ההודיה, והלידה היתה ללידה ממש, שיש בה גם יולדת וגם נולד. אין ההודיה עוסקת בדמותה של היולדת, שהרי חשיבותה בטלה כנגד חשיבותו של הנולד. גם עליו לא מדובר באריכות, אבל הרמו הקצר לישעיה טז, ה, הניתן בשורה 10, דיו ללמדנו, שמדובר כאן בלידתו של המשיח. ואמנם כדאי לדייק: לא על אישיותו, דמותו או תפקידו של המשיח מדובר כאן, אלא על עצם המאורע של לידתו. דברי ההודיה מרוכזים בתיאורים של חבלי לידתו האיומים והנוראים שאין כדוגמתם. ומיד עם הודעת הלידה ('ויפלט גבר ממשבריים', שורה 10) עוברת ההודיה לתיאור של חבלים אחרים, איומים אף הם ('בהריתו החישו כול משברים', שורה 10); חבלים אלה הם כאבים, שכל העולם חש אותם.

בלידה זו, המקבילה ללידתו של המשיח, תיוולד הרשעה — זהו טעם הדברים 'זהרית אפעה לחבל גמרץ' (שורה 12).

המשך הדברים מתאר במפורט את לידת הרשעה. האדמה רועדת ביסודותיה, תבל מזדעזעת, הים רותח בהמון גליו, הרעש מגיע לתחתיתה של התהום ולסוף נפרצים שערי שאול. 'חצי השחת' ומעשי האפעה' — התגשמיות של הרשעה הרבה העצורה בשאול — פורצים החוצה וממלאים את חללו של העולם. ההודיה אינה מאריכה את הדיבור בתיאור פעולתה של הרשעה בהתפרצותה האחרונה. תיאור פני תבל, שמאות מזיקים מתנפלים עליה להוסיף בה הרס על הרס, הונח לדמיונו של הקורא. ההודיה מסתפקת בהודעה, שבסופו של דבר ייסגרו שוב 'דלתי שחת בעד הרית עול' (18), כלומר: תיכלא הרשעה. כוונת הדברים כפי הנראה לכליאתה הסופית והמוחלטת של הרשעה, היינו, לסילוקה מן העולם.

זה סיכום נבואתה של ההודיה: באחרית הימים תתחולל בעולם מהפכה איומה, שתביא להתפרצות גדולה ואחרונה של הרשעה, אולם לסוף תיכלא הרשעה ותיעלם לחלוטין מן העולם. בקווים כלליים אלה מתאימה נבואה זו להשקפת היסודית בעניין אחרית-הימים, המשותפת לספרות האפוקליפטית, כלומר, לחלקה הגדול של ספרות הבית השני. הציפייה להיעלמה של הרשעה דווקא (ולא של הרשעים) אופיינית להודיות, כמבואר במבוא (סעיף 38). אולם בפרטיה של הנבואה לא מצאתי כתוב, המקביל להודיה זו בשלמותו, ושיהא בו משום סיוע של ממש לפירושה. המושג המרכזי של חבלי משיח ידוע מדברי חז"ל, אבל בדבריהם אין זה אלא מונח מושאל, המציין צרות שאין בהן משום הפיכת סדרי בראשית או ייסורים של ממש, בעוד שבהודיה אשר לפנינו מפותח המשל במילואו ומדובר בה על לידה ממשית ועל מהפכה יסודית ביותר (אולי ניתן להעלות על הדעת שדברי חז"ל, בסנהדרין צו, א, מכוונים נגד תפיסה 'אפוקליפטית' מדי?). משל היולדת מפותח במיוחד בפרק יב של חזון יוחנן ב'ברית החדשה', אולם משמעותו שם שונה מן המשמעות שניתנה לו כאן. אמנם גם אצל יוחנן מתחילה הרשעה לפעול במרץ דווקא בעת הריונה של אם המשיח, ולידתו מביאה לידי מלחמת הטוב והרע. על התפרצותה של הרשעה מן השאול מסופר בחזון יוחנן פרק ט; 'רוחי אפעה' לובשים אצל יוחנן צורת ארבה עצום. מאלפת במיוחד לגבי הפירוש של הודיתנו היא הנבואה של חזון יוחנן פרק כ (א-ג), שהשטן עתיד להיאסר לתקופה של אלף שנים ואחר-כך ישוחרר לזמן מועט. כל הסמלים האלה, הנוגעים במקצת לסמליה של הודיה זו, קשורים מצדם לסמלים רבים אחרים המצויים בספרות האפוקליפטית, אולם בירור הקשרים האלה, המאסף כשלעצמו, מסובך הוא למדי ואינו מוסיף דבר לפירושה של הודיתנו. ההקבלה הקרובה ביותר לפרק זה הוא רמז קצר בשורה 4 של הקטע מספר הרזים 'יהי בהסגר מולדי עולה', מאמר זה מראה, שכליאתה של הרשעה היתה משל מקובל על אנשי הכת, ואולי גם שהמלה 'מולדים', הבאה בהודיתנו, שימשה כמונח נבואי קבוע לכך. ראוי לציין במיוחד, שהמשיח נזכר כאן זו הפעם היחידה בהודיות, והוא נזכר רק פעמים מועטות בכל הספרות הידועה לנו של הכת. הודיה זו למעשה היא הפרק היחיד במגילות, העוסק במפורש בבואו של המשיח, ואף-על-פי-כן כמעט שלא נאמר כאן דבר על אישיותו, הנרמזת רק בכינוי סמלי; עיקר תוכנה של ההודיה הם

מאורעות אחרית-הימים, והמשיח אינו אלא סמל התגשמותם בלבד. מכאן אנו יכולים להסיק, שהאמונה במשיח היתה חלק רופף, לא-ברור ואולי גם לא-חשוב באמונתן של ההודיות, ופרטיה של המסקנה הזאת נדונו במבוא, סעיף 63.

פרק זה זכה לפירוש מפורט במאמר John V. Chamberlain, Another Qumran Thanksgiving Psalm, JNES, 1955, p. 32, שהגיע לידי לאחר שפירשתי מה שפירשתי. מלת המפתח בהודיה זו, 'הריה', מתפרשת, לדעת צ'מברליין: 'אשה הרה יולדת', לפי 'והריתיו יבקעו' (הושע יד, א). להלן פירשתי כלשון היריון, 'הרית' על משקל 'עשיה'. פירוש זה של צ'מברליין ראוי לתשומת-לב, שכן הוא מסתמך על מקרא מפורש, והוא מביא גורם ברור ומוחשי לרוב המשפטים, שבאה בהם מלת 'הריה'. אולם לגבי 'בהריתו' (שורה 10) נכשל צ'מברליין בפירושו, שהרי המשמעות בתוך היולדת שלו קשייה מרובים, הן בתחביר והן בעניין. לפיכך העדפתי את הפירוש המוצע להלן. לדעת צ'מברליין מדובר כאן על שתי יולדות: 'הרית גבר', שהיא אס-המשיח, ו'הרית אפעה', שהיא אס-מתנגדו, הוא האנטי-כריסטוס בלע"ז. אס-המשיח היא סמל הכת, ואס-מתנגדו סמל ליריביה של הכת. החיסרון העיקרי שבתפיסה זו של ההודיה כולה הוא, שהיא מתעלמת לחלוטין מתיאור חבלי תבל בחלקה השני של ההודיה, בעוד שתיאור זה מודגש הוא ומהווה את נקודת-הכובד דווקא. אין טעם שתחוש תבל בהולדתו של מתנגד המשיח, בעוד שלידת המשיח עצמו תורגש ברחם אמו בלבד; אלא, כמבואר לעיל, מדובר כאן על התפרצות הרשעה בתבל בשעת לידתו של המשיח ועל חבלי המשיח, שיחוש בהם העולם בעקבותיה.

דף 3

5 [להתהלך כרו] ח פיכה

ותצו לנו מ[צותיכה]

6 ומ[הוות רשעים | הוש] עתה נפש [עבדכה

כי לוא] יחשיבוני

וישימו נפש [י] באוניה ב[מ] צולות ים |

1) שרידים מועטים מן האמצע, אותיות ובי ניתנת לקריאה. — 2) שרידים מן האמצע, רק 'לוי' ברור. — 8) מן האמצע נשתמר [לי האירותה פני]. 'פני' תלוי, ועוד עקבות. — 4) [לכה בכבוד עולם עם כול], באמצע. — 6) [להתהלך]: השווה במילון. — [כרו] ח פיכה: השווה תהלים לג, איוב טו, ל. — ומ[הוות רשעים]: על-פי 80, 2, ועיין פירושו. — 8) [כי לוא] יחשיבוני: על-פי 28, 4. — ב[מ] צולות: 'צול' לקיות. —

3-5 בשורות אלו דובר על ההארה המיוחדת שניתנה לבעל ההודיה (מבוא, סעיף 51), על סגולתו לומר דברי-שבח לבורא (שם, סעיף 54) ועל מעלתן של מצוות הכת (השווה הודיה כה) — כל אלה נושאים מקובלים. ומ[הוות רשעים]: חצייה השני של שורה 6 מדבר על רדיפות, שאין להן זכר בשורות 3-5. המעבר לנושא הרדיפות בא אפוא בחסר שבסוף שורה 5 ובראש שורה 6, ולפי זה השלמתי. 6 באוניה ב[מ] צולות: תמונה לסכנה ולצער, חוזרת במשמעות זו עוד ב-7, 4. לקמן, בשורה 13, חוזר משל האנייה בשימוש אחר במקצת.

7 וכעיר מבצר מלפנ[י] אויב

1) [אהיה בצוקה כמו אשת לדה מבכירה* ירמיה יג, כא; ד, לא

כיא נהפכו ציר [יה] |

שמואל א ד, יט; דניאל י, טז

8 וחבל נמרץ על משבריה

מיכה ב, י

להחיל בכור הריה

כיא באו בנים עד משברי מות | ישעיה לו, ג; שמואל ב כב, ה

9 והרית גבר הצרה בחבליה

ישעיה טו, ז

כיא במשברי מות תמליט זכר

שמואל ב כב, ו

10 ובחבלי שאול יגיח | מכור הריה

ים: ספק; היר' מזורה והמיים לקויה, ואפשר שהוא סימן בצורת סגול, כמו בשולי דף 9, ליד שורה 81. — 7) מבכירה: כך צריך להיות; "מבכירה" כתוב. — ציר [יה]: עקבות 'יה' נראים.

7 וכעיר מבצר: כאן תמונה לסכנה, ורגילה היא בהודיות כתמונת ביטחון מפני התקפת האויבים, עיין 3, 37; 6, 25.

8 וחבל... הריה: כאב גדול יבוא עליה בשעת לידתה, לגרום לציירי הלידה ברחמה. חבל נמרץ: נקט לשון הפסוק, כאילו טעם הפסוק חבלי לידה, אבל אין ראייה מכאן שפירשו את הפסוק בדרך זו. נמרץ: שורש 'מרץ' במקרא טעמו מחלה וכאב; כך פירשו החדשים על-פי שימושו בלשונות השמיות. ולפי מסורת הפרשנות העברית טעמו כוח וחוק. שימושו כאן מתפרש בשתי הדרכים: כאבים המחלישים את הגוף, או כאבים חזקים. משבריה: חוזר לקמן ומשמעותו כפולה: לידה וכאב. להחיל: לגרום שתחול, הפעיל מן 'חול', לשון 'חלה גם ילדה' (ישעיה טו, ח). ההפעיל בא במקרא (תהלים כט, ח) בהוראה שונה. בכור הריה: ברחמה, כך מסתבר מן ההמשך. הביטוי חוזר בשורה 12. 'לכור' ככינוי לרחם השווה 'מכורה' (יחזקאל טו, ג, ועוד ביחזקאל). אפשר שגם בכור העוון' (1, 22) הכוונה לרחם. והשווה עוד בארמית של חז"ל 'כורא', כינוי (או לשון נקייה) לערווה (שבת קמ, ב). הריה: הביטוי חוזר פעמים אחדות בהודיה זו וטעמו היריון. לדעתי הוא שם הפעולה של שורש 'רה', כמו 'שתיה' (אסתר א, ח) מן 'שתה' (משקל זה רווח במיוחד בלשון חכמים). צורת הנסמך, 'הרית גבר', באה להלן שורה 9. גם אפשר להניח, שהיא שבסוף חיבה זו היא כינוי לנסתרות, ומשקל השם 'הרי', כמו 'פרי', וטעם 'הריה' — ההיריון שלה; אבל אם כן, נצטרך לקרוא בשורה 9: 'והרות גבר' ובשורה 10: 'בהרותו', ויהיו לפנינו שני שמות חדשים משורש 'רה': 'הרי' ו'הרות', ועיין עוד בדברי הפתיחה להודיה זו. כיא באו בנים עד משברי מות: צירוף של שני פסוקים: (א) 'כי באו בנים עד משבר' (ישעיה לו, ג). (ב) 'אפפוגי משברי מות' (שמואל ב כב, ה). מן הפסוק הראשון מסתברת ההוראה 'לידה' (לאו דווקא 'פתח הרחם', כפי שמפרשים את הפסוק הזה ואת חברו, הושע יג, יג). מן הפסוק השני מסתברת ההוראה 'כאבים', שכן הובן הביטוי כמקביל ל'חבלי שאול' (שמואל ב כב, ו), שגם הוא משמש בהוראת 'כאבים חזקים' בשורה 9. 'משברים' בהוראת 'כאבים' מצוי בהודיות, עיין במילון. בהודיה זו יש להם משמעות כפולה של 'כאבים' ושל 'לידה', או שכפילות המשמעות היא משחק-מילים מכוון.

9 והרית גבר הצרה בחבליה: האשה הרגישה בשעת לידתה, שהיא יולדת בן זכר. רמו ראשון לחשיבותו של הנולד. הרית גבר: לפי איוב ג, ג. הצרה: חשה צירים, כמו ירמיה מה, מא, או כמו ירמיה ד, לא. ובחבלי שאול: עיין בנאמר לעיל על 'משברי מות'. יגיח: יפרוץ ויצא. 'גוח' לעניין לידה כמו איוב לה, ח; מיכה ד, י; תהלים כב, י.

פלא יועץ עם גבורתו
 ויפלט גבר ממשברים
 11 בהריתו החישו כול | משברים
 וחבלי מרץ במולדיהם
 ופלצות להורותם
 12 ובמולדיו יהפכו כול צירים | בכור הריה
 והרית אפעה לחבל נמרץ
 ומשברי שחת לכול מעשי פלצות

10 פלא יועץ עם גבורתו: חלקה הראשון של נוסחה זו כלשונה במקרא. חלקה השני רמז לדברי אותו הפסוק 'אל גבור'; אפשר שנקט לשון זו כדי להימנע מאמירת 'אל' על בשר ודם. עם גבורתו: עם בחיריק, וטעמו: יחד עם העצה יש לו גם גבורה. אפשר לנקד גם 'עם' בפתח ולפרש: היועץ המפליא של עם גבורת ה'. הפירוש הראשון עדיף, לדעת. ויפלט גבר ממשברים: סופה וסיכומה של הלידה ומעבר לעניין חדש. ויפלט: לשון לידה כמו מיכה ו, יד; איוב כא, י, ולדעת טורסיני גם שם לט, ג (קרא: 'תפלטנה' תחת 'תפלטנה'). בהריתו וכו': בזמן שאמו של המשיח הרה (או מתחילה ללדת) מתחילים הכאבים של העולם להיות מורגשים. החישו: הפעיל מורש 'חוש', שעניינו בלשון חכמים להרגיש כאב; ייתכן שהוא בא גם במקרא בהוראה זו (קהלת ב, כה; איוב כ, ב). אבל עיין בדברי טורסיני, הלשון והספר, א, עמ' 380. להפעיל לא מצאתי חבר, וטעמו: הכאבים גרמו שירגישו בהם. ואפשר לפרשו גם 'התחילו', שכן זהו טעם המלה ב"ב, 29, ואורח-הושך 1, 12. משני הפירושים המוצעים הראשון פשוט יותר, אבל בשני יש אחידות יותר בשימושן הלשוני של המגילות.

11 וחבלי מרץ במולדיהם: וכאבים אימים יורגשו במקומות הלידה שלהם. חבלי מרץ: מעין צורת-משנה לחבל נמרץ המקראי שהובא לעיל. מרץ: לא מצאנו שם זה לא במקרא ולא בלשון-חכמים, והוא ידוע לנו מלשון הפייט בלבד. אבל אין שימוש כן עצמאי, אלא רק כחלק של מליצה מקראית ששינתה את צורתה, ואין ללמוד ממנו הרבה. במולדיהם: במקומות הלידה שלהם, כמו 'מולדי עולה' של הקטע מספר-רז"ז. מסתבר שיש מקום מוצא לכאבים, כנראה בשאול. אפשר שכאביו של העולם הם גם ליווי ללידת העולה וגם דבר הנולד בה. ואפשר לפרש 'במולדיהם'—בשעת לידתם, כטעם 'במולדיו' להלן, והשווה: 'כיון שמגיע זמן מולדיהם הולכות ויולדות תחת התפוח' (סוטה יא, ב). ופלצות להורותם: אף הוא תלוי ב'החישו' שלעיל, וטעמו כמו 'חבלי מרץ במולדיהם'. פלצות: בהוראת 'כאב', כך תרגמוהו השבעים באיוב כא, ו (אבל לא בשאר המקומות במקרא, שנוכרה בהם 'פלצות'). להורותם: לעת הורותם, בשעת הורותם; וכיוצא בזה 'הורה' בלשון חכמים: גר שהיתה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה (ירושלמי, יבמות יא, ה, דף יא, ד). ואפשר לפרשו גם כלשון נזק וחבלה, כפי שפירש ילון 'להורותם' בפשר חבקוק 10, 11 (קריט ספר, כז, עמ' 175). ובמולדיו: בשעת לידתו של המשיח. כנגד 'בהריתו' בשורה 10. ובמולדיו יהפכו כול צירים: השלב השני של לידת האפעה. קודם היה מדובר בכאבים אשר 'החישו' בהריונו, היינו: בתחילת לידתו, עכשיו נאמר שבשעת לידתו ממש הם 'נהפכים', כלומר: מורגשים בחזקה.

12 בכור הריה: הריח (= כור הריה) נזכר באופן סתמי. עלינו להסיק, שלא מדובר ברחמה של האם, אלא ברחם סתם, היינו: ברחמה של תבל, ואם תרצה לומר: בשאול. והרית אפעה וכו': וזו תהיה לידתה של הרשעה אשר תגרום לכאב הגדול ולהרס המוחלט. והרית אפעה: כנגד 'הרית גבר' בשורה 9 לעיל. גם כאן משמש הביטוי רמז ראשון לטיבו של הנולד. אפעה: רשעה. השווה 28,2 ובגאמר שם. לחבל נמרץ: אפשר שמלבד

13 וירועו | אושי קיר כאוניה על פני מים
 ויהמו שחקים בקול המון
 14 ויושבי עפר | כורדי ימים
 נבעתים מהמון מים
 ותכמיה כולמו כמלחים במצולות
 15 כי תתבלע | כול חכמתם
 בהמות ימים
 ברתוח תהומות על נבוכי מים
 [ויתרג] שו לרום גלים |
 16 ומשברי מים בהמון קולם
 ובהתרגשם יפתחו ש[או] ל [ואבדון]
 17 וכו] ל חצי שחת | עם מצעדם

(14) כולמו: 'כו' תלויות, (16 —) [ויתרג] שו: שרידים. (16 —) [ואבדון]: שריד הוי"ו נראה; השווה שורה 19 להלן. — ש[או] ל [ואבדון וכו]: אפשר גם: ש[ערי] לנדות עול. — [וכו]: שריד הוי"ו נראה.

הוראת 'כאב גדול', כמו לעיל (שורה 8) הכוונה כאן גם להוראת 'הרס מוחלט', כמו במקרא. ומשברי שחת: אף הוא במשמעות כפולה: (א) לשון לידה, היינו: לידתה של השאול, שבה ייוולדו 'מעשי פלצות'; (ב) כאבים חזקים, כמו 'משברי מות' לעיל. מעשי פלצות: כאן מתפרש יותר כלשון רעדה והרס, כמו 'ועמודיה יתפלצון' (איוב ט, 1); לשון נופל על לשון 'פלצות להורותם', לעיל. וירועו וכו': מכאן והלאה תיאור רעד התבל בשעת לידת הרשעה.

13 אושי קיר: יסודות הארץ, כמו 'אושי חמר' (להלן שורה 30). כיוון שלא נזכר כאן שום קיר יש לשער, שהביטוי 'אושי קיר' הוא מליצה קבועה, שהועברה ממקור ספרותי שאינו בידנו. אושי: צורת זכר, כמו 'אושיא' בארמית (עזרא ד, יב); בעברית המקראית אתה מוצא צורת נקבה: 'אשיות' (ירמיה נ, טו; לפי הקרי). ויהמו שחקים: השווה קול נתנו שחקים' (תהלים עז, יח). מהמון מים: משאון קולם.

14 ותכמיה: של הארץ. המושג 'ארץ' משתמע מתוך 'יושבי עפר' בשורה הקודמת.
 15 ברתוח תהומות: לפי 'רתייה כסיר מצולה' (איוב מא, כג). על נבוכי מים: מעל למקומות העמוקים שבמים. לפי 'בבכי ים' (איוב לח, טז). כנראה קראו 'נבוכי' בחולם, על פי צורת 'נבוך' (אסתר ג, טו; והשווה שמות יד, ג). גם התרגום פירש את הפסוק באיוב לשון 'נבוך' ותרגמו 'מערבל, סגור ימא', כדרכו לתרגם 'נבוך'—'מערבלא' בכל מקום. והשווה דברי טורסיני בפירושו לאיוב, למקום. [ויתרג] שו לרום גלים: כיוצא בזה 'בהרגש גליהם' (12, 2), ועיין בגאמר שם).

16 ובהתרגשם: של הגלים, כלומר: בשעת הסערה המרעישת את מעמקי הים. ש[או] ל [ואבדון]: ההשלמה מסתברת מן ההמשך, שמדובר בו על 'חצי שחת'. אפשר להשלים גם ש[ערי] ל [דות עו]ל, מתוך הנחה, שכאן חזרת תמונת הלידה שתוארה בחלקה הראשון של התודיה.

17—16 חצי שחת עם מצעדם: החצים המתעופפים בשאול פורצים לחללו של עולם ומלואים ברעשם את מהומות הגלים. והשווה תמונות וביטויים דומים בהודיה הבאה (27, 3—26, 2). עם מצעדם: עיין במילון. ויפתחו וכו': הליקוי מונע אותנו מלדעת בוודאות מה הם השערים הנפתחים, אולם בהמשך שלפנינו קשה לומר שאין אלו שערי

לתהום ישמיעו קולם
ויפתחו שערי [שאל לכול] מעשי אפעה |
18 ויסגרו דלתי שחת בעד הרית עול
ובריחי עולם בעד כול רוחי אפעה

שאל. זהו לפי הפירוש המוצע, סופו וסיכומו של התהליך המתואר: 'מעשי אפעה', פעולות הרשעה השונות, פורצים לחללו של עולם.
18 ויסגרו וכי': ההדגשה שבאמירת מלים אלו מרמזת, שהשערים נסגרים על מנת שלא להיפתח עוד. הסגירה נאמרת מיד אחר הפתיחה. האם מתכוונת ההודיה לומר, שהסגירה תחול מיד לאחר הפתיחה? אם אנו אומרים כך, הרי טעמה של הסגירה, כדי ש'רוחי אפעה' יישארו בחוץ, משיצאו עם פתיחת השערים לחללה של תבל. לפי פירוש זה מגמתה של ההודיה פסימיסטית מעיקרה ונוגדת את האמונה הכללית של ההודיות (ושל הספרים הקרובים להן ברוחם), שסופה של הרשעה שתכלה מן העולם. על כרחנו אנו מניחים, שבסגירה האמורה כאן תיכלא הרשעה על מנת שלא תצא עוד. ואם כן טעמן של שתי הצלעות המסכמות: לאחר שהצא הרשעה לחללה של תבל ותעשה שם מה שתעשה, עתידה היא לחזור לשאל ולהיסגר בה, והפעם תהיה כליאתה מוחלטת. הרית עול: לידת עול, ומקביל ל'רוחי אפעה' להלן, וטעמו: הרשעה הנולדת בשאל לא תפרוץ עוד החוצה. ובריחי עולם: הבריחים הנצחיים.

נהר דיי־נור

בהודיה זו מודה בעל המגילה לאלהיו על שהצילו מן הפורענות העתידה לבוא על הרשעים (עיין במבוא, סעיף 49). תחילה מתוארות ההצלה (שורות 19—20) ותור צאותיה (שורה 20), ומדובר על האושר שזכה בו המחבר להיות חבר לכת, שהיא שותפת למלאכי עליון בטהרה ובחיי העולם הבא (שורות 21—22) ולומר שירה לכבוד הבורא בחבורתם (שורה 23). הטוהרה באה לבעל ההודיה רק בגלל חסדו של האל. הרי מטבעו שפל הוא ובזוי כשאר בני־האדם (שורות 23—24) ומקומו בחיים בין הרשעים (שורה 24), והיה עלול על־ידי כך להיגרר בפורענות המאיימת על הרשעים (שורה 25), ורק חסדו של האל הצילו. הפורענות מתוארת תחילה בתמונות של מוקשים וחצים, ומודגש במיוחד שהיא עתידה להעניש את הרשעים (שורות 26—29). מתוך תיאור מודג של אוירת ההרס עוברת ההודיה לתאר את מבול האש, שסופו להשמיד את תבל כולה (שורות 30—36). תיאורו של מבול האש הוא עיקר תוכנה של ההודיה. גם בהודיה הקודמת מצאנו סיפור רב־רושם על ההרס העולמי המוחלט, אף־על־פי ששם מתוארת רעידת־אדמה, ולא מבול האש, כמו לפנינו כאן. אבל בהודיה הזאת אין תיאור ההרס אלא ליווי למאורעות החשובים ממנו הרבה, ואילו בהודיה זו תמונת ההשמדה האפוקאליפטית היא עיקר שדוחה מפניו כל דיון נוסף. ההרס הולך ומתרבה לעיני הקורא בתיאור מודג ודראמטי, עד אשר האש ממסה את מעמקי השאל וגורמת התמוטטות כל היקום (שורות 33—34). ברעש ההרס נשמע רעמם של האל ושל מלאכיו (שורות 34—35), ואז פורצת המלחמה האחרונה של השמדת העולם הנוכחי, ובהזכרתה חותמת ההודיה. נראה שעם הגיעו לשיא ההרס אין עוד דברים נוספים בפי המשורר. בסיומה הפתאומי מותרת ההודיה על חזרה לעניין ההצלה שפתחה בו, ונמצאת חסרה כל חתימה שקולה והגיונית. נשתכה אפילו הצורך התחבירי ליצור מעין סיפה למשפט הארוך, המתחיל במלת 'בהפתח' (שורה 26). גמר פתאומי זה מקשה על הבנתה של ההודיה, וגם משנתפרש טעמו אין דרישותיו של ההגיון באות על סיפוקן. מצד אחר יוצר הסיום המפתיע מתיחות, המוציאה את הקורא משאננותו ומוסיפה הרבה על הרושם הפיוטי והחזק של הרס מוחלט וסופי, המתעורר עם קריאת ההודיה.

דף 3

19 אודכה אדוני

כי פדיתה נפשי משחת

20 ומשאול אבדון | העליתני לרום עולם

ואתהלכה במישור לאין חקר

21 ואדעה כיא יש מקוה לאשר | יצרתה מעפר לסוד עולם

ורוח נעוה טהרתה מפשע רב

22 להתיצב במעמד עם | צבא קדושים

ולבוא ביחד עם עדת בני שמים

23 ותפל לאיש גורל עולם עם רוחות | דעת

להלל שמכה ביחדר [נ] ה

(19 אודכה: התחיל בשליש השורה).

19 כי פדיתה וכו': ההצלה מן השחת היא ביטי ציורי להצלה ממצבו הנואש של אדם, שלא

זכה בחסדי האל. ומשאול אבדון: צירוף זה אינו במקרא, וטעמו: מעמקי שאול.

20 רום עולם, מישור: סמלים לישועה, ואין לראות בהם מקומות של ממש ואף לא מקומות

שמחוץ לעולם הזה, כדוגמת גן-עדן. רום עולם: חוזר בברכות הסדר 5, 23, וטעמו: הגובה

הנצחי, ואין לפרשו: המקום הגבוה שבעולם. בספר ברוך הסורי (כא, י) נאמר שהצדיקים

יגורו ברומו של עולם הבא. והשווה בתהלות שלמה לו, ב (סורית): 'ואקימתני על רגלי

ברומה דמריא', אך הקבלה זו היא רק במליצה ולא בעניין. 'רום' חוזר בהודיות בשימושים

שונים (עיין במילון). מישור: לפי תהלים כו, יב שהובא בהודיות 2, 29. לאין חקר:

שאינו לו גבול. גיב מקראי (ישעיה מ, כח; תהלים קמה, ג; איוב ט, י; ועוד). חוזר ונשנה

ב"ב, 3, 6. ועיין במילון, ואדעה כיא יש מקוה וכו': מליצה נשנית (עיין במילון, ערך 'מקוה'),

וטעמה: נודע לי בהצלחתי, שעם היות האדם שפל ובזוי, יש לו תקווה שיוושע בחסד האל.

ועיין במבוא, סעיפים 43—44.

21 לסוד עולם: לחבורה הנצחית. תקוותו של האדם השפל היא שיוכל להצטרף לחבורתם

של אנשי הכת (ושל המלאכים, כמבואר להלן), הקיימת לעולם (עיין במבוא, סעיף 62).

סוד: במשמעות חבורה (שימוש מקראי) בא בהודיות, עיין במילון. לצדו יש למצוא בהן

גם 'סוד' בהוראת רז' וגם בהוראת 'סוד', עיין במילון; כאן ניתן להתפרש גם בהוראות

אלה, אבל הפירוש הראשון עדיף. ורוח נעוה טהרתה וכו': עיין במבוא, סעיף 50. רוח

נעוה: רוח חוטאת, ביטוי חוזר ונשנה בהודיות, עיין במילון. השוה 'נעוה לב' (משלי

יב, ח), הבא בהודיות 7, 27; והשווה גם 'ונעוות ל[בי]' (17, 19). להתיצב במעמד:

הכוונה לעמידה מסביב לכיסא הכבוד, כאמור בספר הנוך ט, ב; 'עתיק יומין ישב

על כיסא כבודו והמלאכים והצדיקים ניצבים עליו'. להתיצב: עיין במילון.

22 ולבוא ביחד עם עדת בני שמים: כיוצא בזה: 'ועם בני שמים חבר סודם לעצת יחד'

(סדר 8, 11). הכת נחשבת כשותפת למלאכי עליון (שורה 22), ואנו למדים, ששותפותם

היא דווקא באמירת שבח ותהילה לפני האל. בני שמים: הכינוי חוזר בקטע 10, 2, ומצוי

הרבה בספר הנוך (עיין הנוך ו, ב; שאר המקומות נרשמו בהערותו של צ'ארלס למקום,

בהוצאתו הגדולה של הספרים ההיצוניים). ותפל לאיש גורל עולם: חילקת לו נחלה של

נצח, נתת לו מתנה שייחנה ממנה תמיד. וכיוצא בזה: 'אשר הפיל לי גורל של חיי נצח'

(הנוך לו, ד). גורל: בא כאן בהוראה של מתן חלקו של אדם, כמו 'נחלה'. הוראה דומה

במקצת באה בתהלים טו, ה. 'גורל' משמש בהוראות שונות בהודיה זו. עם רוחות דעת:

הגורל משותף לאיש' ולמלאכים. לא מצאתי אח לכינוי 'רוחות דעת'.

[84]

ולספר נפלאותיכה לנגד כול מעשיכה

24 ואני יצר | החמר מה אני

מגבל במים ולמי נחשבתי

ומה כוח לי

כיא התיצבתי בגבול רשעה |

25 ועם חלכאים בגורל

ותגור נפש אביון עם מהומות רבה

והוות מדהבה עם מצעדי |

26 בהפתח כל פחי שחת

ויפרשו כול מצודות רשעה

ומכמרת חלכאים על פני מים |

27 בהתעופף כול חצי שחת לאין השב

23 ולספר נפלאותיכה: מושג חוזר בהודיות, עיין במבוא, סעיף 54.

23—24 ואני יצר החמר וכו': ביטויים חוזרים ונשנים בהודיות, עיין 1, 21 ובנאמר שם,

ובמבוא, סעיף 40. ועיין במילון לביטויים הבודדים. מה אני... ולמי נחשבתי, ומה כוח

לי: הריני חסר-חשיבות וחלש. למי נחשבתי: חוזר בהודיות, עיין במילון. כיא

התיצבתי וכו': למרות כוחי הדל הריני עומד בתחומם של הרשעים, ופורענותם מאיימת

גם עלי. השוה 2, 8 ובנאמר שם.

25 חלכאים: בא במקרא (תהלים י, י, כתיב) בהוראת 'עני ומסכן'; מכאן התפתחה ההוראה

'עלוב, בזוי' וגם 'רשע', המצויה בהודיות. חוזר ונשנה בשורה 26; 4, 25. התפתחות-

משמעות דומה אתה מוצא במלים 'נעזבים' ו'נעלמים' (שורה 28 להלן). בגורל: בחבורה

אחת, הוראה זו של 'גורל' אופיינית למגילות (במיוחד למגילת אור וחושך), עיין במילון.

ותגור וכו': כמעט ונגררה נפשי בורם השוטף של הפורענות. ותגור: השוה משלי כא, ז.

אביון: עיין במילון. מהומות רבה: הצירוף מקראי (זכריה יד, ג; עמוס ג, ט; יחזקאל

כב, ה; דברי הימים ב טו, ה), מהומות: צורת רבות לציון חשיבות, עיין בדקדוק של

Gesenius-Kautzsch, סעיף 142e, והשווה: 'בהמות' (איוב מ, טו), 'הכמות' (משלי ט, א).

והוות מדהבה עם מצעדי: ואסון איום מלווה אותי בכל צעדי. והוות: עיין במילון.

מדהבה: לקוח מישעיה יד, ד וחוזר ב"ב 12, 18; משמש כאן במשמעות כללית של 'אסון',

עם מצעדי: עיין במילון.

26 בהפתח וכו': מכאן והלאה תיאור 'הוות המדהבה' היינו המהפכה. וכל תיאור המהפכה

סמוך אל 'בהפתח' זה, כאילו אמר: בשעה שהפחים נפתחים, שהמצודות נפרשות, וכך עד

סוף הפרק, אבל מה קורה בשעה זו לבעל ההודיה — לא נאמר, וכן חסרה, מבחינת התחביר,

הסיפה למשפט הארוך המתחיל ב'בהפתח'. וטעם התופעה נתפרש בפתחה להודיה זו.

פחי שחת: בהקבלה למצודות רשעה, כלי פורענותה של שאול. והשוה ברית דמשק

14, 4: 'פחד ופחת ופח... פשרו שלושת מצודות בליעל, וכו'. ויפרשו... ומכמרת

חלכאים וכו': לפי 'פורשי מכמורת על פני מים' (ישעיה יט, ח). פסוק זה משמש עוד

ב"ב 5, 8 להביע רעיון דומה. מכמרת חלכאים: המכמורת הצדה את החלכאים, כפי שמסתבר

מן ההמשך.

27 בהתעופף כול חצי שחת: השווה לעיל, שורה 16 ובנאמר שם. לאין השב: עד אשר

אי אפשר להשיבם. כיוצא בזה 'לאין פלט' — עד אשר אי אפשר להיפלט מהם (להלן שורה

[85]

ויפרו לאין תקוה

בנפול קו על משפט

28 וגורל אף | על נעזבים

ומתך חמה על נעלמים

וקץ חרון לכול בליעל

וחבלי מות אפפו לאין פלט |

29 וילכו נחלי בליעל על כול אגפי רום

תהלים יח, ז

תהלים שם

(27 ויפרו: פ"א לקויה; הקריאה ודאית, השווה 28.2 — 28) על נעלמים: לפני 'עלי שריד של אות מחוקה. — 29) על כול: "על" תלויה.

28) ויפרו: חוזר ונשנה ב'2, 26, ועיין בנאמר שם. לאין תקוה: לאין גמר. הוראה דומה בלשון חכמים: 'הגותן תקוה לנזירותו' (ירושלמי נזיר א, דף נא, ג). והשווה 'תקוה' במשמעות קרובה ל'סוף' — משלי יא, כג; איוב יא, כ; בן-סירא ז, יז (= אבות ד, ד). אבל אפשר גם לפרשו מלשון תוחלת בהקבלה ל'לאין פלט' (שורה 28). בנפול קו על משפט וגורל אף על נעזבים: שתי צלעות המשלימות זו את זו, וטעמן שיחול המשפט ברשעים. קו, וגורל: זהים במשמעותם, ולכן משמש הפועל 'נפל' עם שניהם, כי 'נפל' משמש עם 'גורל' במקרא. הזיהוי במשמעות חל לפי התקבולת בישיעה לד, יז: 'והוא הפיל להן גורל' וידו חלקתה להם בקו'. הוראת 'קו' ו'גורל' כאן 'תחלטה', 'גזר דין', דומה לאחת מהוראותיו המיוחדות של 'גורל' בסרך (למשל: 'ואם יצא לו הגורל לקרבו' [סרך 6, 22]), וייתכן שהוראה זו כרוכה בשימוש של ψηφος (גורל) ביוונית במשמעות פסקדין (עיין Liddel-Scott בערכו, אמנם התרגום הרגיל ל'גורל' הוא ἀλγος). משפט: במשמעות 'שפטים', משפט של פורענות, השווה פשר חבקוק 13,10. וגורל אף: גורל זה שייפול יהיה פסק דין של כעס. במלה משתמעת גם משמעות-משנה, היא המשמעות של 'חלק', כמו ב'גורל עולם' (שורה 22 לעיל).

28 נעזבים: מאלהים, השווה דברים לא, יז, ופסוקים דומים. ומתך חמה: לפי 'מתך חמת' (ירמיה מב, יח; מ, ו; דברי-הימים ב לד, כה; וכיוצא בהם נחום א, ו; ועוד). נעלמים: כינוי לרשעים; מקורו מתהלים כו, ד; חוזר שוב ב'7, 34 ובקטע ההודיות שנמצא במערה (עיין מבוא, סעיף 1). טעמו, כנראה: המוסתרים מן האל, כמו 'נעזבים' המקביל לו. ועיין בדברי ילון, קרית ספר, כו, עמ' 244; גורדיס, JNBS, 1950, עמ' 44. וקץ חרון: מועד פעולת החרון. חוזר בקטע 5,1; ברית דמשק 5,1. לכול בליעל: לכל רשעה. 'בליעל' משמש בהודיות ככינוי כללי הן לדבר בליעל והן לאיש בליעל, ואינו כינוי לשר הרשעה, כמו באור וחושך. ועיין במילון. לאין פלט: פלט, בהוראת הצלה, כמו בתהלים לב, ז, חוזר בהודיות, עיין במילון; והשווה לעיל, 'לאין השב', חבלי מות, נחלי בליעל: הדימוי לנחלי מים, לנהרות, הוא מעין הרחבה שירית של המושג 'נחלי בליעל' שבפסוק. טעם 'נחלי בליעל' כאן — נחלים רעים, נחלים הורסים. אפשר לפרשו: נחלי הרשעה, וכיוצא בזה תרגמו השבעים: χεμαροι ἀνομιαι, אבל אין לראות ב'בליעל' כאן כינוי לשר הרשעה; ועיין במילון. מהמשך הדברים מסתבר, שנחלי בליעל הם למעשה פלגיו של נהר דייגור. בנקודה זו עברנו מתיאור הפורענות הסתמית לתיאור הפורענות המיוחדת.

29 וילכו נחלי בליעל על כול אגפי רום: טעמו, כנראה: נהר דייגור עובר על גדותיו ומציף את התבל. האש של נחלי געש תפרוץ למימי הארץ המיושבת. וילכו: עברו על גדותיהם, כמו בישיעה ח, ז-ח. אגפי: גדות הנהר, וכן בלשון חכמים (בבא בתרא צט, ב, ועוד). רום: כאן העולם העליון, אשר מעל לתהום, וכן בא 'רום' בניגוד ל'שואל' בפתחתה

אש אוכלת ככול שנאביהם

30 להתם כול עץ לח | ויבש מפלגיהם

ותשוט בשביבי להוב עד אפס כול שיתיהם

באושי חמר תאוכל |

31 וברקוע יבשה

יסודי הרים לשרפה

ישורשי חלמיש לנחלי זפת

32 ותאוכל עד תהום | רבה

ויבקעו לאבדון נחלי בליעל

ויהמו מחשבי תהום בהמון גורשי רפש

33 וארץ | תצרר על ההווה הנהיה בתבל

וכול מחשביה ירוען

ויתהוללו כול אשר עליה |

יחזקאל כא, ג

עמוס ז, ד

אש: לפניו בי"ת מחוקה או מטושטשת, ואולי יש לקרוא: 'באש'. — 32) רפש: פ"א תלויה.

של הודיה זו, ועיין ילון, קרית ספר, כו, עמ' 245. 'רום' חוזר בהודיות ואין שימושו אחיד. שנאביהם, פלגיהם, שיתיהם: שלושה ביטויים מקבילים המציינים נחלים או תעלות; הכוונה לזרמי המים של 'אגפי רום', היינו: של הארץ המיושבת. כך פירש ילון, קרית-ספר, כו, עמ' 245. שנאביהם: משמעותו ברורה מן התקבולת ולא מצאתי לו חבר, ואיני יודע כיצד נגזר; אבל עיין בדברי ילון, שם. להתם: להשמיד, השווה 32, ובנאמר ע"ם. כול עץ לח ויבש: את כל העצים שבעולם. המליצה חזרת ב'19, 19.

30 מפלגיהם: מתעלות השקאתם של 'אגפי הרום'. ותשוט וכו': האש מתפשטת ומתפזרת בניצוצות הניתנים משלהבתה. להוב: השווה 2, 26 והנאמר שם. עד אפס כול שיתיהם: עד אשר יכלו ויישרפו התעלות עצמן. שיתיהם: 'שית' בלשון חכמים פירושה תעלת ניקוז, כדברי ילון, שם, ועיין במילוננו של לוי (כל המקורות המובאים אצלו דנים בתעלות הניקוז של בית-המקדש, ואף-על-פי כן פירשו 'יסוד'). באושי חמר: ביסודות האדמה. האש שהשחיתה את הנחלים מתחילה לחדור לתוך האדמה. באושי: עיין לעיל, שורה 13 ובנאמר שם ובמילון.

31 וברקוע יבשה: לפי 'רוקע הארץ על המים' (תהלים קלו, ו), ופסוקים דומים. וישורשי חלמיש: השורשים של ההרים העשויים חלמיש נמסים והופכים לנחלי זפת, והשווה ישעיה לד, ט. ותאוכל עד תהום וכו': התהום היא למטה משורשי ההרים. כדאי להזכיר כאן את נהר דייגור של חנוך כא, ז, שגם הוא בוקע לתהום, אבל בחנוך מדובר על מקום הענשתם של המלאכים המורדים, ולא על פורענות המתפשטת בעולם.

32 ויהמו וכו': פלגי נהר האש בוקעים לתהום וגורמים למהפכה כללית. מחשבי תהום: חוזר להלן שורה 33, וטעמו: מקומותיה העמוקים והנסתרים, כמחשבה בלבו של אדם. בהמון גורשי רפש: ברעש של חלקי הרפש הנזרקים, לפי ישעיה נז, כ, והשווה 13, 2 והנאמר שם. וארץ תצרר וכו': מגודל האסון תפרוץ הארץ עצמה בצעקה. רעות האדמה תגרום לכיליון תושביה.

33 הווה: עיין במילון. הנהיה בתבל: חוזר בקטע 28, 2; ללא המשך לפניו או לאחריו. הנהיה: תבעשית. 'נהיה' כאן פועל, ואין להחליפו בשם 'נהיה', הבא ב'11, 14 ועוד. עיין במילון.

הוֹדִיָּה ו

34 ויתמוגגו בהווה ג[דו]לה

כיא ירעם אל בהמון כוחו

35 ויהם זבול קודשו באמת | כבודו

וצבא השמים יתנו בקולם

[ו]יתמוגגו וירעדו אושי עולם

36 ומלחמת גבורי | שמים תשוט בתבל

ולא תשוב עד כלה ונחרצה לעד דנ' ט, כז; יש' י, כג; כח, כב

ואפס כמוה

(85) בקולם: בי"ת תלויה. — (86) כמוה: סוף השורה חלק.

34 ויהם זבול קודשו: הד הרעם יישמע ממושבו של האל. זבול קודשו: לפי ישעיה סג, טו. באמת כבודו: ביראה מפני כבודו וכוהו. 'באמת' נכתב חסר יו"ד וכך במקרא 'אמתו', 'אמתך' (איוב ט, לד; יג, כא), ובפשר חבקוק 7, 4: 'אמה'. חסרון היו"ד ייתכן בהודיות.

כמבואר במבוא, סעיף 6, והשווה 'בנים' = 'בינים' (13, 6). אפשר לפרש גם 'באמת כבודו' — בגילוי כבודו האמיתי, אבל הפירוש הראשון עדיף.

35 וצבא השמים יתנו בקולם: לפי תהלים עז, יח; איוב לה, ז. ומלחמת וכו': אז תפרוץ המלחמה האחרונה ברשעה, וגם מלאכי השמים ישתתפו בה. רמזים למלחמה זו חוזרים בהודיות, ועיין במבוא, סעיפים 38, 62. מלחמה זו היא עיקר תורתה של מגילת אוריוחושך; כאן נזכר רק ההרס האיום שבה.

36 עד כלה ונחרצה: עד ההרס הגמור; היינו: עד שיתקיים המאורע המכונה בפי הנביא 'כלה ונחרצה'. וכיוצא בזה: 'קץ נחרצה ועשות חדשה' (סרך 4, 25). כלה: עיין במילון. ואפס כמוה: ואין כמוה להרס. המהפכה תהיה מוחלטת.

הוֹדִיָּה ז

אלי חומת עוזי

בתחתיתו של דף 3 ובראשו של דף 4 היתה רשומה הודיה קצרה, וממנה נשתיירו לנו ההתחלה והסוף. כמעט כל הדברים שנשתמרו מדברים בעניין ביטחון בעל ההודיות באלהיו, והתמונות שבאו לבטא רעיון זה הן המקובלות בהודיות.

37 אודכה אדוני 3 דף

כיא הייתה לי לחומת עוזי |

38 [ותצילני מכו]ל משחיתים וכול [שטן

כי] תסתירני מהוות מהומה א |

39 ל

בל יבוא [גדוד

.

(חסרות שורות אחדות)

.

3 דף 4 [ותקם] על סלע רגלי

. |

4 [להתהלך ב]דרך עולם

ובנתיבות אשר בחרתה

. |

דף 3, שורה 37 אודכה: התחיל באמצע השורה. — (88) [שטן]: על-פי קטע 6, 4 — [כי]: עקבות. — מהומה: מטושטש. — א]: אחריו עוד עקבות. — (89) [גדוד]: עקבות, על-פי 28, 6. — דף 4, שורות 1—2 שרידים לא-ברורים של אמצעי השורות. — [ותקם]: על-פי תהלים מ, ג. — רגלי: אחריו עקבות מטושטשות. — (4) ובנתיבות: בי"ת תלויה.

37 לחומת עוזי: תמונת החומה רווחת בהודיות. השווה 25, 6; 8, 7; ובנאמר שם. 38 משחיתים: מונח זה חוזר עוד בקטע 4, 6; גם שם מקומו מקוטע, ואין אנו יכולים לעמוד על משמעותו.

3 [ותקם] על סלע רגלי: השווה 8, 7—9, ובנאמר שם. 4 [ב]דרך עולם וכו': השווה משלי ג, יז; וכן: 'לישר פעמי לנתיבות צדקה' (14, 7); 'ולדרך לבכה' (18, 4); 'להתם דרך' (32, 4); ובנאמר שם.

שחסידי האל מובטחים לו מראש— כלומר: על תורת הגזרה הקדומה. השורות האחרונות של הדף חוזרות אפוא על עקרונותיה של תורה זו בניסוח חיובי, כנגד ניסוחה השלילי בשורות 30—32. אנו למדים, שאדם זוכה בטהרה מפשעיו, אם בחר בו האל להושיעו. הדיון בתורת הגזרה הקדומה מסתיים בהכרזה, שאין האל עושה חסד אלא למען כבודו שלו, של האל, בלבד. חתימתה של ההודיה כתובה, לדעתי, בראשו של דף 5, ונשתמרו לנו ממנה שרידים מעטים. מהם מסתבר, שההודיה חותמת בהבעת ביטחון המחודש של המהרהר. ראייתו נעשית רחבה יותר ואופטימית יותר, והוא מודה לאל על חסדיו המובטחים לכל הנבראים (3,5—4).

כל העקרונות האמורים בחלקה השני של הודיה זו הם עיקרי אמונה של ההודיות והם חוזרים ונשנים פעמים רבות (עיין במבוא, סעיפים 32, 36, 43, 45, 50, 55). דווקא במקום זה כונסו כל העקרונות לדיון שיטתי אחד, המראה, כיצד תורת הגזרה הקדומה ותורת הבחירה האישית המשתמעת ממנה מעניקות לחבר הכת את ביטחונו הפנימי, היינו את הרגשתו שיש מקוה לאדם להימלט משעבוד החטא (עיין במבוא, סעיף 50).

דף 4 5 אודכה אדוני

כיא האירותה פני לבריתכה

6 ומ[עת ערב עד | בוקר] אדורשכה

וכשחר נכון לאו[רתו]ם הופעתה לי

הושע ו.ג.

6 אודכה: התחיל בשליש השורה. — כיא: א תלויה. — ומ[עת ערב עד בוקר]: עיין פירוש, אפשר גם יומ[צאתיך] כיא בכל לבין[כהצעת (Sonne, HUCA XXIII (1951), p. 287 — 6) לאו[רתו]ם:

5 האירותה פני לבריתכה: עשית את פניי מאירות בדעת תורתך, וכך קירבתני לבריתך. האירותה פני: חזר להלן בשורה 27. דומה ללשון קהלת ה. א: 'חכמת אדם תאיר פניו'; אולם בעיקרו של הדבר יש כאן שימוש מנוגד לנוהג המקרא, כי בלשון המקרא האל מאיר את פניו לאדם, היינו: מראה לו פנים שוחקות, מושיעו (תהלים פ, ד; ועוד). הביטוי שלפנינו מסביר את הדרוש שבסרך 3,2 'זיאר לבכה בשכל חיים', המוציא את הפסוק של ברכת כוהנים (במדבר ו, כה) מידי פשוטו. הברמן השווה ביטוי זה ללשון ברכת 'אהבה רבה': 'זיאר עינינו בתורתך' (סיני, לב, עמ' קג), ועיין עוד, Sonne, HUCA 1951, p. 207. ומ[עת ערב עד בוקר]: ההשלמה מסתמכת על רעיון דומה ב'12, 4—7, ומנסה להתאים לתמונה הכלולה בהמשך ('וכשחר' וכו'), וטעם הדברים: חיפשתך כל הלילה והנה בבוקר מצאתיך.

6 אדורשכה: לצורה עיין בדברי ילון, קרית ספר, כו, עמ' 241, ובמבוא כאן, סעיף 8. וכשחר נכון.. הופעתה לי: הופעתך לי היתה נפלאה כהופעתך לרודפיך האמורה בהושע ו. ג: 'גדעה גרדפה לדעת את ה' כשחר נכון מוצאו'. לאו[רתו]ם: לאור של תום; באור תמים ומושלם, באור נפלא. ואפשר שיסודו בדרוש ל'אורים ותומים', בדומה לדרושם של חז"ל: 'אורים' — שמאירים את דבריהם, תומים — שמשלימים את דבריהם' (ספרי, פרשת פינחס, כו, כא; בבלי יומא עג, ב). ביטוי זה חוזר שוב להלן שורה 23 ועוד ב'18, 29, ותמיד הוא מוסב על הארה עילאית. אמנם הסביבה של 18, 29 מקוטעת ואינה מסייעת להבנת המונח.

הודיה ח

הפולמוס עם מטיפי הכוזב

בעל ההודיות טוען לעתים קרובות, שהאל העניק לו דעת ברזי הבריאה, שהוא וחבריו לכת זכו במתנת תורת האמת (עיין במבוא, סעיפים 51, 59). מהשקפה זאת משתמעת מסקנה פולמוסית: האמת היא בידי הכת; לפיכך התורה שבידי מתנגדיה היא שקר זדוני. הודיה זו היא עדות נאמנה, שאכן קיים פולמוס חריף בענייני אמונות ודעות בין הכת ובין מתנגדיה, וכאן משתקף פולמוס זה בכל חריפותו. זוהי ההודיה היחידה המראה את מצבה החברתי של הכת בתוך כלל ישראל. שני מחנות מוצגים כאן לעיני הקורא: מצד אחד האנשים הנאמנים לבעל ההודיות, המופיע כמנהיג הכת, ומצד שני חבורה של 'נביאי שקר', המתעים את העם בתעמולתם הזדונית.

ההודיה פותחת בנושא העיקרי, היינו: בהארה המיוחדת שזכה בה המחבר ושעל-ידיה העניק לו האל מתורתו. תכף לאחר הפתיחה הוא מתחיל להתלונן על הרשעים הרודפים אותו, אולם מיד עם תחילת הדיון ברור, שרשעתם אינה רשעה סתמית, אלא שכונתה להתעות את העם — היינו: הטפה של תורת שקר (שורות 11—12; 16; 20). בין השאר מכריז בעל ההודיה, שמתנגדיו בדו את תורתם מלבם, ומכאן אנו למדים, שהכת מסתמכת על המסורת דווקא: היא טוענת, שפירושה של תורת משה, הנמצא בידה, הוא הפירוש המוסמך — ומתנגדיה מקיימים את הכתוב שלא כהלכה, אלא לפי 'שרירות לבם'. טענה זו נשמעת גם בסרך היחד (5, 11—12).

בתיאורם של הרשעים כרוכה קללתם. בעל ההודיה מכריז, שהאל ישלם להם כגמולם (שורות 12—13; 17—20). כנגד הרשעים, הבזים לבעל ההודיה ולתורתו, מוצגים לפנינו אנשי הכת השומעים לדבריו והמקיימים את מצוות האל האמיתית (23—25). בעל ההודיה מברך אותם בברכה שיש בה משום הצלחה מדינית: 'ותתן מוראם על עמכה' וכו' (שורות 26—27). כך חוזרת ההודיה לנקודת מוצאה, היינו: למנהיגותו של מחברה ולהארה האלהית המיוחדת, שעשתה אותו למנהיג רוחני (שורות 27—28). מן הדיון בעניין החברתי אנו עוברים לעניין חדש, עמוק ויסודי יותר — להרחורים במהותה של מתנת ההארה האלהית. הרי כשלעצמה היא דבר נפלא ביותר, ואין בשריודם זוכה בה אלא לעתים רחוקות (שורה 29). האדם כשלעצמו הוא יצור שפל ביותר והוא משועבד לחטא, ואינו יכול להשיג צדקה בכוחות עצמו, אלא רק בחסדי האל (30—33). רגש זה של חוסר-אונים גרם לייאשו של המהרהר, וכמעט שניטל ממנו הכוח לעמוד בהתקפת הרשעים (שורות 33—35). רק משזכר בחסדי האל התעודד, וביטחונו חזר אליו. ביטחון זה מבוסס על ידיעתו,

- 7 והמה עמכה [יתעו | כיא אמ] רים החליקו למו ומליצי רמיה [התעו]ם וילבטו בלא בינה
8 כיא | בהולל מעשיהם כי נמאסתי * למו ולא יחשבוני בהגבירכה בי
9 כיא ידיחני מארצי | כצפור מקנה וכול רעי ומודעי נדחו ממני ויחשבוני לכלי אובד
10 והמה מליצי | כזב וחוזי רמיה זממו עלי בליעל
11 להמיר תורתכה אשר שננתה בלבבי בחלקות | לעמכה ויעצורו משקה דעת מצמאים ולצמאם ישקום חומץ
12 למען * הבט אל | תעותם להתהולל במועדיהם להתפש במצודותם

תהלים סט, כב

על-פי שורה 28. — 7) [כיא אמ] רים החליקו: שרידי 'כיא' נראים; על-פי משלי ב,טו. — [התעו]ם: שרידים. — 8) נמאסתי: כך צריך להיות. נמאסו [נמאסי ?] כתיב. — כיא ידיחני: א' תלויה. — 10) בליעל: התחיל לכתוב 'בני בליעל, ומחק 'בני'. — למען: 'למע' כתיב. — 12) במועדיהם: מ פתחה בסוף

- 7 החליקו: השווה 'חלקות' (להלן שורה 10). ומליצי רמיה: השווה שורה 9; 2, 14 ובנאמר שם. וילבטו בלא בינה: לפי הושע ד, יד, והשווה 19, 2 ובנאמר שם.
8 בהולל: בשקר. כך מסתבר מחזרתו בשורה 17, והשווה הוראות דומות (אבל לא זהות) בישעיה מד, כה; תהלים עה, ה; ועוד. ולא יחשבוני בהגבירכה בי: אינם מחשיבים אותי, כפי שיאה לי לאחר שאתה הראית את גבורתך בחסד שעשית עמדי. בהגבירכה: השווה 24, 2 ובנאמר שם; ועיין במילון. כיא ידיחני מארצי וכי: אולי רמו לגלותו של המתלונן, אבל אין רמו זה מספיק ללמדנו על פרטי חייו, ועיין במבוא, סעיפים 29—30. גם בעל מזמורי שלמה השתמש במליצה מקראית זו (יו, טו).
9 ידיחני, וכול רעי וכי: על-פי תהלים פח, ט, יט; ועוד. נדחו ממני: כנגד 'ידיחני', לשון נופל על לשון.
10 וחוזי רמיה: כנגד 'חוזן דעת', להלן שורה 18. בליעל: דבר בליעל (עיין במילון); ובסמוך הוא מפרש מה הוא: להמיר וכי: מוימתם היתה ללמד את עמך דברים של שקר, 'חלקות' במקום תורתך האמיתית, שאתה שמת בלבבי. כיוצא בזה 16—17. שננתה בלבבי: רמו ל'שמע' (דברים ו, ז), כנגד הרמזים הדומים החלים על תורת הרשעים בשורות 14—15. חלקות: מלה זו, עם הניב 'בלב ולב' של שורה 14 להלן, היא רמו לתהלים יב, ג. 'חלקות' נזכרות עוד ב'3, 23 ועיין בפירושו שם, ובמילון.
11 למען הבט... במועדיהם: אולי רמו לחבוק ב, טו, המובא בפשר חבוק 11, 3 בלשון: 'למען הבט אל מועדיהם' והנדרש שם על פלוגתת הלוח, כטעם הדברים כאן, עיין להלן (נוסח המסורה: 'מעוריהם'; פשר חבוק גורס 'מועדיהם', על-פי דרשתו). למען הבט אל תעותם: כוונת הרשעים היא להסתכל וליהנות מהעם התועה בדרכיו.

- 13 כי אתה אל תנאץ כל מחשבת | בליעל ועצתכה היא תקום ומחשבת לבכה תכון לנצח
14 והמה נעלמים זמות בליעל | יחשבו וידרשוכה בלב ולב ולא נכוננו באמתכה
שורש פורה רוש ולענה במחשבותם |
15 ועם שרירות לבם יתורו וידרשוכה בגלולים ומכשול עוונם שמו לנגד פניהם
16 ויבאו | לדורשכה מפי נביאי כוזב מפותי תעות

משלי יט, כא

תהלים יב, ג

דברים כט, יז

יתזקאל יד, ג—ד

שם, שם

התיבה, והיא תלויה. — 14) זמות: 18) מפותי: קריאות זולאי, ואין בהן ספק.

12 להתהולל במועדיהם: תוצאת התעות שהעם יחוג את מועדי הרשעים, וכך ייתפש במצודתם. מכאן מסתבר, שהפלוגתה היתה גם בענייני הלוח. רמזים נוספים לכך תמצא בסרך 1, 14 ובפשר חבוק 7, 11; וכבר העירו על זאת טלמון (Biblica, 1951, p. 549), מברית-דמשק ברתלמי (RB, 1952, p. 201—203) וגרינץ (סיני, תשי"ב, עמ' 37 ואילך). מברית-דמשק 1, 16—4 מסתבר, שנהגה הכת לפי הלוח של ספר היובלות (ה, כה—לח), המיוסד על חישובים של ספר חנוך (עב), והוא לוח החמה של 364 יום. השווה גם אורי-וחושך 1, 2 (חמישים ושניים מעמדות מסתברים רק כנגד 52 השבועות שבשנה לפי לוח ספד היובלות, ועיין דברי ידן במבוא לפירוש אורי-וחושך, עמ' 187, ובספרות המובאת שם). כי אתה אל: נוסחת מעבר, עיין במבוא, סעיף 18.

- 12—13 תנאץ וכי: אף-על-פי כן אני בטוח, שמזימתם לא תקום, משום שהיא שנואה עליך. נעלמים: חוזר ונשנה ב'3, 28, ועיין שם.
14 ולא נכוננו: אינם כנים וישרים בדרשם את תורת האמת שלך; או אינם מחזיקים בה בהתמדה וביציבות. כנגד זאת נאמר על אנשי הכת: 'כיא נכוננו באמתכה' (קטע 2, 15). על המשמעות המדויקת של הביטוי קשה לעמוד מחמת ריבוי ההוראות של 'כין' במקרא ובהודיות (עיין במילון). בהודיה זו חוזר הפועל 'כין' אולי מתוך כוונת מיוחדת (שורות 6; 13; 18). שורש וכי: כך מכנה התורה את האומר 'שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך' (דברים כט, יח), ומשום כך ממשיכה ההודיה: 'ועם שרירות' וכי, מתנגדי הכת הם הבוגדים בלבבם, שהזהירה התורה מפניהם. גם סרך 2, 13 מתבסס על פסוק זה.
15 ועם שרירות לבם יתורו: רמו לכתוב אחר (בקריאת שמע): 'לא תתורו אחרי עיניכם ואחרי לבבכם' וגו' (במדבר טו, לט), וטעמו כי המתנגדים הם העוברים על מצווה זו בדהותם את מסורת ההלכה האמיתית, ובפרשם את דברי התורה כנראה בעיניהם. להדגשת דרוש זה נוספה כאן מלת 'שרירות'. השימוש בפסוק זה מקובל על הכת (השווה יובלות ב, כט; יב, כא; סרך 1, 6; 5—4; 5—5; ברית-דמשק 2, 16), ותוספת הדרוש 'שרירות' חוזרת בהבאותיו. גם אונקלוס (הנזהר על-פי רוב מלהוסיף דבר על לשונה של התורה) הלך בדרך זו ותרגם 'לבבכם' במדבר טו, לט: 'הרהור לבכון', ואין 'הרהור' אלא תרגומה הקבוע של 'שרירות' בכל מקום שמלה זו באה במקרא. וידרשוכה בגלולים וגו': בפסוק זה משתמש גם סרך 2, 11.

16 מפותי תעות: לפי יתזקאל יד, ח. מפרק זה שביחזקאל לקוחה גם הצלע הקודמת.

- והם [ב]ל[וע] ג שפה ולשון אחרת ידברו לעמך | ישע' כה,יא
 17 להולל ברמיה כול מעשיהם
 כי לא [שמעו בקול] כה
 ולא האזינו לדברכה
 18 כי אמרו | לחזון דעת לא נכון
 ולדרך לבכה לא היאה
 19 כי אתה אל תענה להם לשופטם | בגבורתכה
 [כ]גלוליהם וכרוב פשעיהם
 למען יתפשו במחשבותם
 אשר נזורו מבריתכה |
 20 ותכרת במ[שפ]ט כול אנשי מרמה
 וחזוי תעות לא ימצאו עוד
 כי אין הולל בכול מעשיך |
 21 ולא רמיה [ב]מומת לבכה
 ואשר כנפשכה יעמודו לפניכה לעד
 22 והולכי בדרך לבכה | יכוננו לנצח

יחזקאל יד, ה

שם, שם

תהלים קמח, ו

[וא]ני בתומכי בכה
 אתעודדה ואקומה על מנאצי

וידי על כול בוזי

23 כיא | לא יחשבונ[י] ע[ד] הגבירכה בי

ותופע לי בכוחכה לאורתום

24 ולא טחתה בכושת פני | כול הנדרש[ים] לי

הנועדים יחד לבריתכה וישומעוני

ההולכים בדרך לבכה

[ב]ל[וע]ג: שרידה של ע' נראה; 'בלועג' ולא 'בלעג', בגלל המרחק בין ל ובין ע; ועיין במבוא, סעיף 9—
 (18) ולדרך: 'רך' כחובות על מחיקה—(28) בכושת: ש' כחובה על מחיקה—(24) הנדרש[ים]: ש'
 פנומה— יחד: תלוי.

18 לא נכון: אינו מתקיים, או אינו החזון האמיתי; וכיוצא בזה לא היאה, היינו: לא זו
 הדרך. כיוצא בזה: 'פתחו פה על חוקי ברית אל לאמר לא נכוננו' (ברית-דמשק 12,5), ועיין
 לעיל, שורה 14, וגם דברים יג, טו. דרך לבכה: חוזר בשורה 24 ולעיל בשורה 4 ועוד
 בהודיות, עיין במילון והשווה ברית-דמשק 1,11.

19 [כ]גלוליהם וכרוב פשעיהם: רמז ליחזקאל יד, שהובא לעיל בשורה 15, וגם בהמשך
 כאן.

22 בתומכי בכה: עיין במילון. מנאצי: חוזר ב'27,22.

25 ויערוכו לכה | בסוד קדושים

ותוצא לנצח משפטם

ולמישרים אמת

26 ולא תתעם ביד חלכאים | כזומם למו

ותתן מוראם על עמכה

ומפץ לכול עמי הארצות

27 להכרית במשפט כול | עוברי פיכה

ובי האירותה פני רבים

ותגבר עד לאין מספר

28 כי הודעתני ברוי | פלאכה

ובסוד פלאכה הגברתה עמדי

והפלא לנגד רבים בעבור כבודכה

29 ולהודיע | לכול החיים גבורותיכה

מי בשר כזאת

ומה יצר חמר להגדיל פלאות

30 והוא בעוון | מרחם ועד שבה באשמת מעל

24 ויערוכו לכה: לפי תהלים ה, ד; השווה סרך 10,14.

25 בסוד קדושים: כאן, כנראה, כינוי לכה. ותוצא לנצח משפטם: תיתן למשפטם, למשפט
 האמת והצדק, לנצח. כנגד 'ולא יצא לנצח משפט' (חבקוק א, ד). ולמישרים אמת:
 מקביל לקודם ומשלימו.

26 ותתן מוראם על עמכה: מכאן אתה למד, שהתכוונה הכת להשתלט בכוח על ישראל.
 עניין זה שייך כנראה לשאיפותיה התוקפניות של הכת, המקווה להשתתף השתתפות
 פעילה בהשמדתה העתידה של הרשעה, כמבואר באור-וחושך, ועיין במבוא, סעיף 62.
 ומפץ לכול עמי הארצות: תיתן להם לנצח על הגויים הרשעים. מפץ: השווה ירמיה
 גא, כ; יחזקאל ט, ב; משלי כה, יח. עמי הארצות: שימושו כאן כמו בעזרא ט, יא.

27 ובי האירותה פני רבים: כיוצא בזה בכרכות הסרך 4,27. ותגבר עד לאין מספר:
 כך הראית את גבורתך הרבה. השווה הנאמר לשורה 8 ובמבוא, סעיף 55. כי הודעתני וכו':
 עיין במבוא, סעיף 51.

28 והפלא וכו': עשית עמדי להפליא לנגד רבים. משפט מקוצר בעזרת השורש, ואולי מסתמך
 הקיצור על ישעיה כט, יד. 'הפלא' חוזר בשימוש זה, אבל קשה לעמוד על הוראתו, מאחר
 שרוב המקומות קטועים. עיין במילון והשווה שורש 'פלא' ב'15,5 ובנאמר שם. בעבור
 כבודכה: עשית זאת, כדי שיגדל כבודך אצל הבריות. הרעיון מורחב בהמשך.

28—29 ולהודיע... גבורותיכה: השווה תהלים קמח, יב, ולהודיע וכו': עיין במבוא, סעיף 54.

29 מי בשר כזאת: ומי עוד מבני-האדם שהם בשר-ודם זכה בחסד כזה. נוסחה מקוצרת,
 והשווה: 'ומה אף הוא בשר כי ישכיל' (21,15); והשווה עוד קטע 3,3; 18,23 וערך 'בשר'
 במילון. יצר חמר: ביטוי חוזר ונשנה, עיין במילון. והוא בעוון וכו': ניסוח הריף
 ביותר של ההרגשה, שהאדם משועבד לחטאו; עיין במבוא, סעיף 42, והשווה שורה 34 להלן.

30 ועד שבה: חוזר ונשנה ב'9,34. לוא לאנוש צדקה: בכוחות עצמו או בכוחות.

ואני ידעתי כי לוא לאנוש צדקה

31 ולוא לבן אדם תום | דרך

לאל עליון כול מעשי צדקה

ודרך אנוש לוא תכון

כי אם ברוח יצר אל לו |

32 להתם דרך לבני אדם

למען ידעו כול מעשיו בכוח גבורתו

33 ורוב רחמיו על כול בני | רצונו

ואני רעד ורתת אחזוני

וכול גרמי ירועו

וימס לבבי כדונג מפני אש

34 וילכו ברכי | כמים מוגרים במורד

כי זכרתי אשמותי עם מעל אבותי

בקום רשעים על בריךך |

יחז' ז, יז; מיכה א, ד

30) לוא... ולוא; 81) לוא: ויזיזים תלויות. — 38) רעד ורתת: מטושטש ומסופק. — גרמי: תלוי. — ירועו: כתוב על מחיקה. — מפני: כתב 'מלפני' ומחק ל'. — 34) במורד: ב' מטושטשת.

31) לאל עליון: כינוי זה מקורו בבראשית יד, יח. בהודיות הוא בא גם ב'6, 33. בספר צוואות בני יעקב הוא רגיל למדי, עיין צוואת שמעון ב'ה; צוואת לוי-ג, י; יהודה כד, ד; ועוד. ועיין עוד בספר עליית משה ו, יא, ובקדמוניות היהודים ליוסף בן מתתיהו, טז, 153. לאל... צדקה: רק מעשיו צודקים באמת (מבוא, סעיף 36) והוא שמעניק את מעשי הצדקה לבריותיו. לכן: ודרך אנוש... יצר אל לן: אין דרכו של אדם יכולה להיות ישרה אלא בזכותה של הרוח, שיצר האל ונתן לאדם כדי 'להתם דרך לבני אדם' (32). ברוח: זוהי הרוח הטובה, 'רוח אמת' של סרך 3, 18—19; אמנם הניגוד בינה ובין 'רוח העול' אינו נזכר כאן ואינו מתבלט בהודיות. ועיין במבוא, סעיף 45 וערך 'רוח' במילון. ניסוחה של כל הפרשה הושפע מירמיה י, כג; פסוק זה משמש להבעת רעיון הגזרה הקדומה ב'15, 12—13; סרך 10, 11; ועיין שם ובמבוא, סעיף 31.

32) להתם דרך: לעשות את דרכו תמימה, והשווה איוב כב, ג ואת המונח 'תמום דרך' החוזר בסרך (21, 8; ועוד), 'להתם' אינו בא עוד בהוראה זאת, אבל הוא חוזר ובא כלשון השמדה, עיין במילון. למען ידעו וכו': חוזר על האמור לעיל בשורה 28, הפעם מתוך ביסוס רעיוני עמוק יותר. הרעיון חוזר פעם נוספת בשורה 38. ורוב רחמיו וכו': מתן 'רוח אמת' היא עיקר החסד שהאל עושה עם בחיריו. בני רצונו: עיין 'רצון' במילון.

33) ואני רעד ורתת אחזוני וכו': הידיעה שאני מטבעי גרמה ליאוש, תיאורים של רעד הגוף ורוחם בהודיות, עיין במבוא, סעיף 47. ורתת: במקרא רק בהושע יג, א, אבל מצוי הוא בלשון חכמים. והשווה עוד את שימושו של 'רסט' בירמיה מט, כד. וימס לבבי כדונג: לפי תהלים כב, טו. וילכו ברכי כמים וכו': צירוף מליצות מקראיות, שגורות בפי בעל ההודיות, השווה 32, 8 ועוד.

34) עם מעל אבותי: לא רק אשמת האדם, אלא גם הטאי אבותיו מעיקים עליו, עיין במבוא, סעיף 42. בקום רשעים על בריךך: בשעת הסכנה, בפולמוס החריף המתואר לעיל, פחדתי שמא לא אוכל להחזיק מעמד במאבק.

35 וחלכאים על כן] ברכה

ואני אמרתי בפשעי נעזבתי מבריתכה

ובזוכרי כוח ידכה

36 עם | המון רחמיכה

התעודדתי ואקומה

ורוחי החזיקה במעמד לפני נגע

37 כי נשענ[תי] | בחסדיכה והמון רחמיכה

כי תכפר עוון

ולט[הר אנו]ש מאשמה בצדקתכה |

38 ולא לאדם [לכבוד] כה עשיתה

כי אתה בראתה צדיק ורשע

39 |.....|.....

[ואני] אתחזקה בבריתכה עד [מועד פקודתכה

40 ואיחל | לטובכה ולחסד] יכה

כי אמת אתה [צדק] כול [מעשיכה

36) כן] ברכה: נראה רק שריד של ד', מעל למקומה תלויה כ'. ואולי צריך להיות: 'דברכה'. — 38) רחמיכה: סופה מטושטש. — 37) ולט[הר אנו]ש: שרידים, השלמה על-פי 10, 11. — 38) [לכבוד] כה: על-פי 11, 10. — 39) [מועד פקודתכה]: השווה סרך 10, 4. — [ואיחל לטובכה ולחסד] יכה: השווה 31, 11. — 40) [מעשיכה]: על-פי 6, 1, ועוד. שריד המ"ם נראה.

35) על כן] ברכה: על הנהגים כדברך. אמנם הקריאה בספק, ומוטב לגרוס 'דברכה' בפשטות. ואני אמרתי בפשעי: על-פי 'אני אמרתי בחפזי' (תהלים לא, כג); והשווה עוד ישעיה לח, יא ופסוקים דומים. מוטב לפרשו — ואני אמרתי: בפשעי נעזבתי, כלומר, בגלל פשעי נעזבתי; ואפשר גם לפרשו — ואני אמרתי בפשעי, כלומר, בשעת פשעי אמרתי: נעזבתי וכו'; אבל הפירוש השני לא יתאים לדעתו של בעל ההודיות על החטא, כמבואר במבוא, סעיף 42. נעזבתי מבריתכה: וחסדך לא יגן עליי. כוח ידכה: יכולתך להושיע את אשר תרצה.

36) המון רחמיכה: ביטוי חוזר ונשנה (עיין במילון) על-פי: 'המון מעיד ורחמיך אלי התאפקו' (ישעיה סג, טו) ובא גם במוסף לרגלים: 'שובה אלינו בהמון רחמיך'. במעמד: עיין במילון. לפני נגע: עיין במילון. כי נשענ[תי]: חוזר ב'10, 17; 11, 32; השווה סרך 10, 16; ישעיה י, כ; דבריהימים ב יג, יח.

37) כי תכפר עוון וכו': זוהי הנקודה החשובה בההורי הודיה זו, כי האל מכפר על עוון בחירו ומשחררו משעבוד החטא, שגרים לייאושו של המהרהר (שורות 30, 34, 35), ועיין במבוא, סעיף 50.

38) ולא לאדם וכו': עיין הנאמר לשורה 28 לעיל ובמבוא, סעיף 31. כי אתה בראתה צדיק ורשע: בכוחך לעשותני צדיק או רשע, כרצונך. חזרה על עקרון הגזרה הקדומה לביסוס הרעיונות שהובאו. עיין במבוא, סעיף 32.

39) אתחזקה בבריתכה עד [מועד פקודתכה]: אם ההשלמה נכונה, הרי שמדובר כאן על נאמנותו של הצדיק לברית האל בזמן הקשה של 'קץ הרשעה' וציפייתו לניצחון הסופי של הצדק. השווה 9, 14; 9, 21—24; 10, 20; ועיין במבוא, סעיף 38.

40) כי אמת אתה: עיין במבוא, סעיף 36.

(חסרות שורות אחדות)

- דף 5 2 [ובזוכרי רוב] | סליחותיכה והמון [רחמיכה התעודדתי
ובהביטי בנפלאותיכה תשתעשע נפש] י |
3 ובדעתי אלה נחמ[תני
כי אתה אלי תכלכל את כול מעשיכה
4 [ותכינם] | על פי רצונכה
ובי[ד] כה משפט כולם

דף 5, שורה 1) נשמר ממנה 'ליום עם חד' בתחילתה. (2) [ובזוכרי]: על-פי 85,4. — [רוב] סליחותיכה והמון [רחמיכה]: נוסחה מצויה, ועיין במילון. — [ובהביטי]: השווה 20,10. — [תשתעשע נפש]: על-פי 8.9 — 8) נחמ[תני]: על-פי 13,9. — [כי אתה אלי]: נוסחה חוזרת ונשנית (להלן, שורה 11). — [תכלכל את כול מעשיכה]: על-פי 34,9. — 4) [ותכינם] על פי רצונכה: על-פי 14,1-16. — כולם: שאר השורה היה כנראה חלק.

4 [ובי[ד] כה משפט כולם: כיוצא בזה: 'בידו משפטי כול' (סרך 3,16-17).

הוֹדִיָּה ט

מפי אריות

בעל ההודיות נתון בסכנה, ובתיאור סכנתו הוא נוקט מטבע ספרותי מספר תהלים ומדבר על האריות הסובבים אותו לטרפו. אולם טעמה של התמונה שונה: בתהלים משמשים האריות סמל לרשעים — ואילו האריות שבהודיה זו מיועדים לרשעים, הם סמל לפורענות המאיימת על בני העוולה. בעל ההודיה נמצא בחברתם של הרשעים, ולכן מאיימת עליו הפורענות שנגזרה עליהם. אבל האל בחסדיו מצילו מסכנה זו. נמצאנו למדים שההודיה רוצה לומר: הפורענות מאיימת על כל בני-האדם, אבל איש הכת, שזכה בחסדי האל, ניצול ממנה. דבר זה נאמר גם בהודיה ו, אלא ששם משמש כסמל לסכנה 'נהר די נור', ותיאורה האפוקליפטי של תופעה איומה זו, הגוררת אחריה הרס עולמי מאפיל על עניין הצלתו של הצדיק. כאן מתוארת הפורענות כמאיימת על הפרט בלבד; עם כל הפחד והגוזמה שבה אין היא לובשת חשיבות עולמית. ההודיה מצטמצמת בעניין הפשוט של הצלת הצדיק; ותיאורו של עניין זה מרוכז בתמונה עיקרית אחת — היא תמונת האריות. דווקא הפשטות הרעיונית עם הריכוז השירי בתמונה עיקרית אחת מעניקים להודיה זו את חנה. בעל ההודיה לקח את משל האריות, הנפוץ בספר תהלים כדימוי אחד בין רבים, ועשאו לנושא עיקרי של שירתו. אף שם על האריות תפקיד חדש: אין הם עוד סמל לרשעים, אלא סמל למלאכי-חבלה המיועדים לרשעים. אולם כוחן של המליצות המועברות מספר תהלים ושל המסורת הכרוכה בהן גורם שחידוש זה נשכח מדי פעם בפעם, ולקורא נדמה, שהוא קורא אחת התלונות המסורתיות של הצדיק הנרדף (עיין במבוא, סעיף 22). הודיה זו וכתה בעיבודם של JBL, Baumgarten & Mansour, 1955, עמ' 280.

דף 5 5 אודכה אדוני

כי לא עזבתני בגורי בעם [כבד עוון וחטא

6] בעם [כבד עוון]: על-פי ישעיה א,ד; שרידו 'כבד' נראים.

5 בגורי בעם וכו': כאשר גרתי בין הרשעים והייתי נתון בסכנה, שפורענותם תפגע בי. זהו עיקר תוכן ההודיה, והוא נרמז כאן, בפתחתה, בקיצור, כאשמתו שפטתני: לו היית שופט אותי במידת הדין, בוודאי היה דיגני יוצא לכף חובה, שהרי כל אדם משועבד לחטא, ורק חסדי האל מצילים אותו. השווה מבוא, סעיפים 36, 42-43; הודיות 4, 30.

6 ולוא כפשעי ו[כאשמתי | שפטתני
ולא עזבתני בזמות יצרי
ותעזור משחת חיי
ותתן [את עבדכה לפלי]ט
7 בתוך | לביאים מועדים לבני אשמה
אריות שוכרי עצם אדירים
ושותי ד[ם] גבורים
8 ותשמני | במגור עם דיגים רבים
פורשי מכמרת על פני מים
וצידים לבני עולה
9 ושם למשפט | יסדתני
וסוד אמת אמצתה בלבכי
ומיה ברית לדורשיה
ותסגור פי כפירים

יונה ב, ז

ישעיה יט, ח

חבקוק א, יב

דניאל ו, כג

(8 ותתן : פגום. — 9) ומיה : עיין פירוש.

6 בזמות יצרי : הרע. יצר בא כאן (ועוד בהודיות, עיין במילון) כשימושו בבראשית ה, כא. בתוך לביאים : השווה תהלים נז, ה.

7 מועדים לבני אשמה : מיועדים להזיק לרשעים. שימוש הפועל כאן הוא כשימושו בלשון חכמים, שכן 'מועד' בלשון חכמים הוא המיועד להזיק (אף-על-פי שהמשנה מסבירה את המונח כלשון עדות, עיין בבא קמא ב, ד). בני אשמה : חוזר ונשנה ב"ב 30, 6; 7, 11. שוכרי עצם : כמעשה האריות של דניאל ו, כה. אדירים : מקביל ל'גבורים', כמו בשופטים ה, יג ; והשווה 2, 35. ותשמני במגור : גורת עלי שאמצא במקומם של הרשעים. כך גם 2, 24, 3 ; 8.

8 במגור : מתפרש לפנים אחדות : (א) לשון מגורים, וטעמו שהיה אתם במקום אחד ; (ב) משורש גרר, היינו : במקום שהם גוררים את רשתם. (ג) במשמעות פחד (ירמיה ו, כה, ועוד). וטעמו : במקום שהסכנה מאיימת. דיגים רבים, וצידים : הם מלאכי-הבלה, וכך אפשר להבינם גם בפסוק שממנו נלקחו (ירמיה טו, טז). ושם למשפט יסדתני : כנראה הכוונה למשפט ברשעים ; האל שולח אפוא את הצדיק לתחומם של הרשעים, ותפקידו קשור במשפטם, אלא שאין אנו יודעים מה התפקיד. הפסוק הנרמז כאן נדרש בפשר חבקוק 1, 5-4 : 'וביד בהירו יתן אל את משפט כל הגוים ובתוכחתם יאשמו כל רשעי עמו' — אם כן, לפי פשר חבקוק תפקיד הבהירים היה לבצע את המשפט ; אבל עדיין אין מכאן ראיה, שגם בעל ההודיה סבר כך. השווה עוד 7, 2, ובנאמר שם.

9 וסוד אמת אמצתה בלבכי : הצדיק הנתון בין הרשעים שומר על תורת האמת. עיין מבוא, סעיף 52. ומיה ברית לדורשיה : בדוחק אפשר לפרשו : אימצת בלבכי גם את הברית אשר נתן יה לדורשיה של הברית. אבל קשה להגיה שייזכר השם 'יה' בהודיות, שאינן משתמשות אלא בשמות 'אל' ו'אדוני' ונוהגות בהם ביראה, כנראה יש לקרוא 'מי הברית', היינו, שהצדיק שומר בלבבו את הברית, את התורה, שנמשלה למים, כדי שיוכל להשמיעה לדורשיה, כמבואר בהודיה ה, ואלושטיין (Vetus Testamentum, 1955, 280) מציע לקרוא : 'מי-ברות', כלומר : מי-בארות, ומסביר את ה"א היתרה ככתיב מזור בהשפעת הארמית.

10 אשר | כחרב שניהם
ומתלעותם כחנית חדה
חמת תנינים כול מזמותם לחתוף
11 וירבו ולא | פצו עלי פיהם
כי אתה אלי סתרתני נגד בני אדם
ותורתכה חבתה ב[י]
12 [ע] ד קץ | הגלות ישעכה לי
כי בצרת נפשי לא עזבתני
ושועתי שמעתה במרורי נפשי |
13 ודנת יגוני הכרתה באנחתי
ותצל נפש עני במעון אריות
אשר שננו כחרב לשונם |
14 ואתה אלי סגרתה בעד שניהם
פן יטרפו נפש עני ורש

דברים לב, לג

תהלים כב, יד

תהלים מ, ב

נחום ב, יב

תהלים סד, ד

תהלים ז, ג ; פב, ג

(10) לחתוף : ר' שחוקה ; ואולי מחקה הסופר. (12) הגלות : פגום. — (18) נפש עני : אחר ש' נקודה ; כנראה התחיל לכתוב יר"ד ('נפשי') והפסיק. — (14) סגרתה : תחילתו כתובה על מחיקה. — שניהם :

10 ומתלעותם : צורה זו של המלה היא הרגילה במקרא (איוב כט, יז ; יזא א, ו ; משלי ל, יד). 'מתלעות' בא בתהלים נח, ז. חמת תנינים כול מזמותם לחתוף : כל מזימתם נמשלה לחמת תנינים וכל מזימתם אינה אלא לחטוף, — משפט מסורס (anakoluth). לחתוף : כמו לחטוף, השווה תהלים י, ט. שורש 'חתף' בתי"ו בא באיוב ט, יב ; בן-סירא טו, יד. תיתכן גם הקריאה 'לקחף' (עיין הערות קריאה), ואז לפנינו שם-פעולה, ולא פועל, אבל משמעות הדברים לא תשתנה. 'חתף' בא במשמעות שוד או שודד במשלי כג, כח ; בן-סירא נ, ה. לדעת בלשנים אחדים שונות הוראות 'חטף' ו'חתף' מעיקרן (עיין במילוננו של בן-יהודה), אבל כאן משמש 'חתף' בהוראה זהה ל'חטף'. וירבו : היו רבים וחזקים נגדי. ואפשר לפרשו : 'ויארבו' בהבלעת האל"ף (הצעת ידיו), כמו : 'זירב בנחל' (שמואל א טו, ה). שהוא לשון מארב לפי השבועים, לפי רד"ק ולפי הפרשנים החדשים, וטעמו — שארבו לי לטרוף אותי.

11 סתרתני נגד בני אדם : איש הכת רואה את עצמו מוגן ביד האל ; הוא גם רואה את עצמו מוסתר בכת הנוהגת בענווה ובהיבדלות, השווה 8, 11 ; סרך 9, 22. חבתה ב[י] : הסתרת בתוכי. איש הכת מוסתר, כיוון שהוא שומר על רזי תורת האמת, כפי שמסתבר מחזרתו של הביטוי 'חבא' להלן שורה 25 ; עיין גם 9, 24 ; סרך 4, 6 ; לעניין השווה סרך 9, 17 ובמבוא, סעיף 47. חבתה בי : מן 'חבא' ; הצורה נגזרה כאילו מן 'חוב' וחזרת בשורה 25.

12 [ע] ד קץ הגלות ישעכה לי : לפי ישעיה נג, א. אנשי הכת לבדם שומרים עתה, בזמן שלטון הרשעה, את תורת האמת, אבל בישועה העתידה יתגלה החסד, שהאל עושה עם בחיריו, וגם תורת האמת המוסתרת תהיה לנחלת הכול.

13 ודנת יגוני : השווה בראשית ל, ו ; תהלים קלה, יד. עד למועד הישועה הנפלאה מעניק האל לחסידו הצלה אישית מרודפיו, או, ביתר דיוק, משעבודו לחטא. לכן מדובר על 'יגוני' ו'אנחתי' דווקא, היינו : על היאוש הבא מתודעת החטא. והשווה 33, 4 ובנאמר שם ובמבוא סעיפים 47, 50. ותצל נפש עני : לפי ירמיה כ, יג.

15 ותוסף לשונם | כחרב אל תערה

בלו[א כר] תה נפש עבדכה

ולמען הגבירכה בי לנגד בני אדם

16 הפלתה | באביון

ותביאהו במצר[ף כז] הב במעשי אש

וככסף מזוקק בכור נופחים לטהר שבעתים |

17 וימהרו עלי רשעי עזים במצוקותם

וכול היום ידכאו נפשי |

18 ואתה אלי תשיב סערה לדממה

ונפש אביון פלטתה כצ[דקתכה

19 ותצל נ[טרף מבר | אריות

תהלים קז, כט

כתב תחילה 'לשונם' ותיקן במחיקות. — נפש עני: כתב 'נפשי' ומחק י'. — 15) בי: תלוי. — 17) עזים: פגום, מסופק. — נפשי: שאר השורה חלק. — 18) תשיב סערה: כתב 'תשיב נפש סערה' וניקד על 'נפש'. — כצ[דקתכה]: צ' פגומה. — [ג]טרף: שריד נ' נראה. — מבר: בספק. האות האחרונה היתה תחילה ח' ומחציתה השנייה מחוקה. אני מציע 'מבר' (= מבור), לפי דברי-הימים א יא, כב (הכתיב החסר ייתכן בהודיות, עיין במבוא, סעיף 6). אפשר גם שהכתוב לפנינו הוא 'מכח' (כך ב'אוצר המגילות הגנוזות') ויש לקרוא 'מפח', לפי 25,18; וטעמו: מפורענותם של אריות.

14 ותוסף: ותאסוף, לצורה השווה פשר. חבוק 1,6; לשימוש הפועל השווה ירמיה מז,ו.
15 ולמען הגבירכה וכי: עיין במילון; ובמבוא, סעיף 55. הפלתה באביון: הבדלתו משאר בני-האדם לטובתו, כמו: 'הפלה ה' חסיד לו' (תהלים ד,ד). בהודיות ניטשטשו במקצת הגבולות בין 'פלא', 'פלה' ו'נפל' (האחרון בהוראת להפיל גורל, השווה 34,7) — לכן 'הפלתה' במקום 'הפליחה'. השווה 3,11; אור-חושך 9,14 ובמילון. 'הפלתה באביון' משמש עם ב', ואולי טעמו: 'עשית בו פלא'. באביון: השווה 22,5 והנאמר שם ועיין במילון.

16 ותביאהו במצר[ף]: 'מצרף' (היינו: כור לכסף, משלי יז,ג) הוא סמל מקובל במגילות לסבל ולגיסיון, שהצדיקים מתנסים בהם ב'קץ הרשעה' כדי להיות טהורים באמונתם. עיין במילון והשווה את השימוש המקראי, במיוחד דניאל יא, לה; יב, י. נופחים: השווה ישעיה נד, טז. 'נופח' כאן ציון לבעל-מלאכה, כמו 'נפח' בלשון חכמים.

17 וימהרו עלי: הזדרנו להתקיפני, התנפלו עליי בחיפזון, ואין לשימוש זה חבר, אבל 'למהר שלל' (ישעיה ת,א) ו'תמר והנמהר' (חבוק א,ו) דומים לו במקצת, ולנפעל של 'מהר' נודע גוון של מרידות בכל מקום.

18 ואתה אלי תשיב וכי: התימה מיוחדת, המסמכת את עיקר ההודיה.

הודיה י

על רעיו שבגדו בו

ריב נתגלע בתוך הכת. חבריו ואוהביו של בעל ההודיות, אנשים שהיו תמימי דעות עמו, נעשו פתאום שונאיו ורודפיו; והרי הוא משמיע תלונה מרה על בגידתם. בניסוחה של התלונה הוא נעזר הרבה בספר תהלים, ולכאורה אין כאן אלא חיקוי שגרתו. רק משפט אחד, אשר בוודאי אינו לקוח מספר תהלים, מגלה לקורא שיש כאן עניין של ממש, והוא: 'וברז חבתה בי ילכו רכיל לבני הוות' (שורה 25), היינו: הוא מאשים את מתנגדיו בגילוי סודותיה של הכת. בעל ההודיה רואה את תורת האמת כמתנה מיוחדת שנתן לו האל, בהיותו מנהיג הכת (עיין במבוא, סעיף 28), כסוד שהסתיר האל בתוכו, והוא טעם הדברים 'וברז חבתה בי': רזי האל המתגלים לו מיועדים לאנשי היחד הנאמנים, ולא לאנשים הרעים שבעולם החיצון. לפיכך הוא מתלונן: 'ילכו רכיל לבני הוות'. כיוצא בזה נאמר בסרך (17,9): 'ולסתר את עצת התורה בתוך אנשי העול' (על הסודיות בכלל עיין במבוא, סעיף 59). ההאשמה הנשמעת כאן מתאימה אפוא לאווירתה הכללית של הכת, עד כמה שאווירה זו ידועה לנו. אבל אין בידינו לבדוק את אמיתותה של ההאשמה, וממילא אין אנו יודעים, מה היה טיבו המוחשי של הסכסוך, וכיצד התפתח. רק אחת ניתן לנו לשער: היה כאן סכסוך של ממש. בדרך ניהוש נוכל להוסיף ולומר, שההאשמה הנאמרת כאן תיתכן, אם סיעה אחת בתוך הכת נוטה יותר מחברותיה למעשי תעמולה, לעשיית נפשות, ואגב כך היא מפיצה את עקרונותיה של 'תורת האמת' ברבים.

בתחילתה של ההודיה אנו מוצאים שבח קצר ומרומם של חבורת אנשי היחד (שורות 21—22). שבח זה משמש מעין רקע לסכסוך המתואר בהמשך. גוף ההודיה מוקדש לתיאור רשעת מתנגדיו של המתלונן (שורות 23—32). השורות האחרונות (33—37) הן בכי מר על הצרות האישיות שתקפו אותו, כנראה כתוצאה של הרדיפות. חלק זה שגרתי ביותר; החתימה חסרה, ואפשר לשער שהיתה כתובה בתחתיתו של הדף ושדובר בה על הצלתו של הצדיק הנרדף.

את ההודיה הזאת ואת שתי ההודיות שלאחריה העתיק ופירש מאיר ואלנשטיין בתוך Bulletin of John Ryland's Library 1955, pp. 241—285. לדעתו מהוות שלושתן פרק ארוך אחד. השלמותו והערותיו של ואלנשטיין ראויים לתשומת-לב, ורק ההכרח לקצר מנע אותי מלהביאן בכל מקום.

20 ברוך אתה אדוני
 כי לא עזבתה יתום
 ולא בזית רש
 כי גבורתכה [לאין מספר]
 21 וכבודכה | לאין מדה
 וגבורי פלא משרתיכה
 ועם ענוים בטאטאיי רגלי [הם רצונכה]
 22 עם נמהרי | צדק
 להעלות משאון [חן] כול אביוני חסד

ואני הייתי על ע[וון] מת[דני]

(20 ברוך אתה: תלוי מעל ל'אודכה' המנוקד. — 21 משרתיכה: כתב 'משרתיכה' (מלא) ומחק את הו'י. ואולי נחלקפה הו'י וצריך להיות: 'משרתיכה'. — 22) כול אביוני: אחר 'כול' נמה' מנוקד ומחוק. — על ע[וון]: על-פי 10,2. — [מת]דני: עיין פירוש. ואלנשטיין מציע: 'על ענתך אדוני'. —

20 ברוך אתה: פתיחה זו אנו מוצאים עוד ב"10, 14; ועיין במבוא, סעיף 17. כי לא עזבתה יתום: השווה תהלים י, יד. וכבודכה לאין מדה: השווה 10, 10.
 21 וגבורי פלא וכו': המלאכים עובדים אותך ואומרים שירה לפניך, ואין אתה זקוק לטובתם העלובה של בני-האדם, ואף-על-פי כן בחרת לך ב'עניים' להעלותם משאון (שורה 22). הכת רואה את עצמה שותפת למלאכי מרום, עיין במבוא, סעיפים 60—61. וגבורי פלא משרתיכה: לפי תהלים קג, כ—כא. שם נאמר 'גבורי כח'; וגם כינוי זה מופיע בהודיות, עיין במילון. משרתיכה: אפשר לקרוא גם: 'משרתיכה', מלא דמלא, אם נביח שהש"ד הראשונה רק מטושטשת, ולא שנמחקה בידי הסופר. ענוים: או 'עניים', כינוי לכת, חזור ב"18, 14; וכיוצא בזה 'ענוי רוח' (3, 14), ועיין בגמרא שם ובגמרא על 'אביוני חסד' להלן. בטאטאיי רגלי [הם]: מן ההמשך ברור, שיש כאן עניין של שפלות או של חולשה; של רגליים כושלות. במקום היחיד שבא השורש 'טאטא' במקרא (ישעיה יד, כג) הבינוהו השבעים (וגם סומכוס ותיאודוטיון) כלשון שקיעה בבוץ (טיט היוון! ?), ואף כאן תיתכן כוונה כזאת, היינו: כאשר רגליהם שקועות בבוץ (והשווה 2, 7), והשווה עוד בן-סירא י, יז: 'עקבות גוים טאטא אלהים ושורשיהם עד ארץ קעקע' ('טאטא' היא קריאה שגורמה שם בשולי הגיליון, ואילו בגוף כתב-היד כתוב 'טמטם'), ועיין בפירושו של סגל למקום. [רצונכה]: ההשלמה באה מתוך ההנחה, שהתיבה החסרה חייבת לשמש נושא לשני המשפטים הסמוכים לה משני עבריה, היינו: 'רצונך עם עניים ורצונך עם נמהרי צדק'; בדומה לזה משמשת המלה 'דמו' (2, 32). אפשר גם להשלים: 'הקיימותני' [לפי הפסוק הנרמז בהמשך (להעלות וכו')]: 'ייעלני... ויקם' (תהלים מ, ג).
 21—22 נמהרי צדק: השווה 1, 35 ובגמרא שם. נמהרי צדק, אביוני חסד: 'נמהרים' ו'אביונים' הם כינויים חזורים ונשנים לכת, עיין במילון. טעם הצירופים הוא: נמהרים שזכו בצדק האל, אביונים שזכו בחסדו, וכיוצא בהם 'ענוי רוח' (או 'ענוי רוח') ב"14, 3, ועיין בגמרא שם.
 22 להעלות משאון: לפי תהלים מ, ג. אביוני חסד: צירוף זה כשלעצמו הוא ראייה, שהמונח 'אביון' מציין במגילות את חבר הכת, ושאינו בו עוד המשמעות של 'סתם אדם עני', שאם לא כן — יהיה הצירוף 'אביוני חסד' מחוסר טעם. עיין במבוא, סעיף 58. [מת]דני:

23 לריב | ומדנים לרעי
 קנאה ואף לבאי בריתי
 ורגן ותלונה לכול נועדי
 24 ו[כול און] כלי לחמי | עלי הגדילו עקב
 ויליוזו עלי בשפת עול כול נצמדי סודי
 25 ואנשי [בי] תי סוררים | ומלינים סביב
 וברז חבתה בי ילכו רכיל לבני הוות
 26 ובעבור הגב[ירכה] בי ולמען | אשמתם
 סתרת מעין בינה וסוד אמת
 והמה הוות לבם יחשובו
 27 [בזמות ב] ליעל פתחו | לשון שקר
 כחמת תנינים פורחת לקצים
 וכוחלי עפר יורו לחמ[תם]

תהלים מא, י

דברים לב, לג

דברים לב, כד

(26) ובעבור הגב[ירכה] בי: פגום, נוסחה חזרת ונשנית, עיין במילון; באוצר המגילות הגנוזות:

ההמשך מחייב כאן שם או כינוי פועל, ולפי זה השלמתי, אמנם ללא אסמכתה, ומתוך פקפוק, ואפשר לגרוס גם: 'על ע[בודתך א]דני', אלא שהמקום דחוק. והשווה הצעת ואלנשטיין, בהערות קריאה. לריב ומדנים: לפי הבקוק א, ג; ירמיה טו, י.
 23 קנאה: השווה 2, 13 ובגמרא שם. קנאה ואף: לצירוף השווה סרך 2, 15. לבאי בריתי: היינו לחברי ברית הכת, השווה: 'באי הברית' (סרך 2, 18), ו'כל באי בריתך' (ברית-דמשק 1, 8). ורגן: שם שנגזר מפועל מקראי, השווה דברים א, כז; תהלים קו, כה — ואולי רומז הוא לפסוקים אלה; על כל פנים מובא דברים א, כז בברית-דמשק 3, 8.
 24 ויליוזו עלי: ידוע מלשון חכמים (למשל ויקרא רבה ו, ב), ובמקרא השווה 'לוות שפתים' (משלי ד, כד). נצמדי סודי: חזור ונשנה ב"6, 19: 'נצמדי תעודתי'; בשני המקומות זהו ציון לחברים הבלתי-נאמנים של הכת. במקרא מיוחד פועל זה למעשה בעל פעור (במדבר כה, ג; תהלים קו, כח).
 25 ומלינים: השווה שמות טז, ח. וברז חבתה בי: עיין בפתיחה להודיה זו ולעיל שורה 11. ובעבור הגב[ירכה] בי: אם הקריאה המוצעת נכונה, הרי זה הצד האחד של המטבע, והצד השני הוא 'ולמען אשמתם' הסמוך לו. האל מתכוון במעשיו להראות את חסדו לבחירו ולהגדיל את עונשם של הרשעים. השווה הודיה ג ובגמרא בפתיחתה ובמבוא, סעיף 37.
 26 סתרת מעין בינה וסוד אמת: האל הסתיר את התורה האמיתית ונילה אותה רק לבחיריו, ובדרך זו הוא מראה את גדולתו, כמבואר לעיל. השווה עוד שורה 11 לעיל וגם 10, 8 ובבוא, סעיף 52. והמה הוות לבם יחשובו: את השקר שבדו מלבם. לענין השווה 4, 13—14, לנוסח השווה תהלים נב, ד: 'הוות' בא כאן בהוראת 'שקר ודוני', כמו בפסוק הנ"ל ועוד בתהלים. בהודיות רגיל הוא יותר בהוראת 'אסוף', עיין במילון.
 27 כחמת תנינים פורחת לקצים: תחילתה של המליצה באה מדברים לב, לג: 'חמת תנינים ייגם וראש פתנים אכור'. מלת 'ראש' שבפסוק (השווה את סופה של השורה) הזכירה למחבר פסוק נוסף: 'ופרה כראש משפט' (הושע י, ד), ועל-פי הוסיף: 'פורחת'. טעם 'לקצים' — מדי פעם בפעם, לעתים מזומנות, והשווה 8, 31. טעם המליצה בכללה: רשעתם של המתנגדים מתפרצת מדי פעם בפעם; ואולי רצונו לומר, שהיא מתפרצת בזמנים קבועים, שנועדו לכך בגזרה עליונה. יורו לחמ[תם]: מתייזם את הרעל של דבריהם. ואפשר

- 28 [ורואש] פתנים | לאין חבר
ותהי לכאיב אנוש ונגע נמאר בתכמי עבדכה
29 להכש [יל רוח] ולהתם | כוח
בללתי החזק מעמד
וישיגוני במצרים לאין מנוס
ולא בהב] [פחות
30 ויהמו | בכנור ריבי
ובנגינות יחד תלונתם
עם שאה ומשואה זלעופות [אחזוני]
31 וחבלים כצירי | יולדה
ויהם עלי לבי קדרות לבשתי
ולשוני לחך תדבק
כ[יא] נב[הלתי מהוות] לבם
32 ויצרם | הופיע לי למרורים

הגד] [כי' — 28] [ורואש] פתנים: על-פי דברים לבג, 29 — להכש[יל רוח]: על-פי שורה 28, — ולא בהב] [פחות: לא מצאתי קריאה, — 80] בכנור: כתוב על גבי מחיקה, — [אחזוני]: השווה תהלים קטנג, — 31] כ[יא] נב[הלתי]: שרידים, — [מהוות], לבם: על-פי שורה 26; השווה 5,7 —

להסביר, שיש כאן ערבוב תמונת החץ ותמונת הרעל, ששתיהן מקובלות כסמל לדברי שקר; השווה תהלים נח, ה; סד, ד; ותמונת הפגיעה בחץ מודעל, איוב ו, ד.
28 לאין חבר: על-פי תהלים נח, ה-ו. ותהי לכאיב... עבדכה: רעל הפתנים ('חמתם') פוגע בבשרו של המתלונן, וגורם לפצעים ולכאבים. ציור מוחשי של נזק הנגרם על-ידי דיבה רעה. ונגע נמאר: כמו: 'צרעת ממארת הנגע' (ויקרא יג, נא) או: 'סלון ממאיר' (יחזקאל כח, כד); ואין הנפעל בא במקרא. בתכמי ('באוצר המגילות' נדפס בטעות: 'תמכי'): 'תכמים' חוזר בהודיות (עיין במילון ובסרך 4, 20); טעמה של מלה זו מתפרש בכל מקום כחלק מגופו של האדם (מעין בשר או עצמות או קרביים או עור וכד'). אפשר גם לפרשה לשון פצע או נגע ולראותה כנגזרת משורש 'כתם' בסיורס אותיות, אבל פירוש זה יהלום פחות את שימושה בכתובים, וגם האטימולוגיה הכרוכה בו אינה מתקבלת ביותר. מוטב להודות, שאיני יודע כיצד נגזרה המלה, ועיין Qumran Cave I, 139 ומבית דברי ידיו, 11, n. 41, p. 1955, JBL. להכש[יל רוח] ולהתם כוח: הצרות שהרשעים גורמים להן מהלישות את רוחו; כיוצא בזה בשורה 36; 8, 31. להתם: עיין במילון.
29 לבלתי החזק מעמד: מליצה חוזרת בהודיות, עיין במילון, ולא בהב]. [פחות: לא מצאתי קריאה או פירוש, ולאנשטיין קורא: [ב]פחות, ומפרשו לשון פח או פחת.
30 ויהמו בכנור ריבי: הרשעים מוציאים עלי דיבה בשיריהם, וייתכן שאין זו אלא מליצה, ובנגינות וכו': השווה תהלים סט, יג; איכה ג, סג, ופסוקים דומים. שאה ומשואה: מליצה מקראית, החוזרת ב'9, 6. זלעופות: זלעפות. חולם במקום קמץ, עיין במבוא, סעיף 9. המלה באה במקרא בתהלים יא, ו; קיט, ג; איכה ה, י. בעל ההודיות הבינה כלשון רעה והתעלפות, וכן פירשה ר' אברהם אבן עזרא. רוב התרגומים העתיקים ורוב הפרשנים (עתיקים וחדשים) הבינוה כלשון סערה.
31 ויהם עלי לבי: לפי ירמיה ד, יט; מה, לו. קדרות לבשתי: לפי ישעיה ג, ג.
32 ויצרם הופיע לי למרורים: כיוצא בזה: 'עם הופע יצר היותם' (3,7). הופעה לרעה

דניאל י, ח

- ויחשך מאור פני לאפלה
והודי נהפך למשחית
33 ואת אלי | מרחב פתחתה בלבבי
ויוספיה לצוקה
וישוכו בעדי בצלמות
ואוכלה בלחם אנחה |
34 ושקוי בדמעות אין כלה
כי עששו מכעס עיני
ונפשי במרורי יום
35 [א]נח[ת] ויגון | יסובבוני ובושת על פנים
ויהפך לי [חמי ל]ריב
ושקוי לבעל מדנים
ויבוא בעצ[מי] |

תהלים ה, ח

32) והודי: ד' פגומה. — למשחית: סופו פגום, הקריאה על-פי דניאל י, ח; 'אוצר המגילות הגנוזות' גורס: 'למשחור' וכך גם ואלנשטיין. אחריו רווח בשיעור תיבה, — 33) ויוספיה: עיין פירוש. — בלחם: אפשר שהביית מנוקדת; ס פגומה. — 14) [א]נח[ת]: שרידים, — 35) [חמי ל]ריב: שרידים ועקבות. —

גם בפשר-חבוקק 11, 7. ויצרם: הרע, עיין במילון, למרורים: עיין במילון, למשחית: כא עוד בהודיות בהוראה דומה ל'שטן' (עיין במילון).
33 ואת אלי מרחב... בצלמות: מחמת רדיפות הרשעים הייתי בצרה גדולה ובצלמות. אבל הביטחון הפנימי שניתן לי בחסדי האל (= מרחב, יוספיה) הגן עלי (= וישוכו בעדי). זהו מעין מאמר מוסגר על ישועה, המסביר את כוח עמידתו, שכן בהמשך הוא חוזר מיד אל תיאור צרותיו, ויוספיה: מן המשך מסתבר, שהוא מקביל ל'מרחב'. האל פתח, או נתן, גם את ה'יוספיה' במקום הצוקה, צורת השם מזכירה את 'מרחביה' (תהלים קיח, ה), אולי מוצאו מנוסח ברכה קבוע, מעין הברכה: 'יוסף ה' עליכם' (תהלים קטו, יד). אפשר לקרוא: 'זיוספיה' ולפרשו: ויאספו אותה (כמו: 'ונוסף', לעיל שורה 14), היינו: הרשעים אוספים את הברכה (הכלולה בתוך המושג 'מרחב') והופכים אותה לצוקה, אבל אז יתפרש 'וישוכו בעדי בצלמות' לרעה ולא לטובה, בניגוד לפשוטו של הכתוב (ובניגוד ל'21, 21) ואוכלה בלחם אנחה: לפי תהלים פו, ו; איוב ג, כד.
34 ושקוי בדמעות: לפי תהלים קב, י, ושקוי: הכתיב כמו תהלים קב, י, וקריאתו בוי"ו פתחה, כנגד: שקוי (וי"ו שרוקה) בהושע ב, ז; ואולי כאן שקוי בלשון יחיד ובלי כינוי. גם להלן שורה 35 כתוב 'שקוי', ונפשי במרורי יום: הפועל החסר ('תבעת', 'תתעלה'?) כלול ב'עששו', אמנם ייתכן שהתיבה הניזוקה, שקראתיה [א]נח[ת], היא הפועל של צלע זאת ('תחר[ב]'), אבל הצעת פתרון זו — מלבד קושי הקריאה שבה — יש בה סתירה ללשון הרבים של 'יסובבוני' בצלע הבאה (אין לקרוא: 'יסובביני', שכן זה בניגוד לכתיב ההודיות הרגיל). במרורי יום: כנראה לפי איוב ג, ה, מסתבר שהבינו 'כמרירי יום' לשון מרורים; וכך תרגמו התרגום ועקילס והולגאטה. 'מרורים' חוזר ונשנה בהודיות, עיין במילון.
35 ובושת על פנים: אפשר שנשמט כאן 'כסתני' (השווה תהלים מד, טז), אבל אין הכרח להניח זאת. ויבוא בעצ[מי]: הריב והמדנים, היינו: הצרות שהרשעים גורמים לו מחלישות את גופו; וכך מסתבר מן המשך.

36 להכשיל רוח ולכלות כוח ברזי * פשע

משנים מעשי אל באשמתם

37 כי נאסרתי בעבותים | לאין נתק

וזקים ללוא ישוברו

וחומת ע[וז] בל תזוע

ו[בריחי ברזל ודלתו]ת נחושת בל ישברו |

38 כל[אי עם תהום נחשב לאין] [מנוס]

39 [ונחלי ב]ליעל אפפו נפשי ל[אין פלט]

(36) ברזי: כך צריך להיות, 'ברזי' כתוב. — נאסרתי בעבותים: מטושטש, (37) לאין: פגום. — ע[וז] בל תזוע: על-פי 87,8; השווה 9,7. — [ו]בריחי: שריד ו' נראה. — ודלתו]ת נחושת בל ישברו: עיין ישעיה מהב, (89) [ונחלי ב]ליעל: י' של 'ליעל' שחוקה; ההשלמה על-פי 28,8—29. — ל[אין פלט]: על-פי 28,8—29.

36 ברזי פשע: בכוח השליטה המסתורי שניתן להם. הרזים שעל-ידיהם שולט בליעל נזכרים באורי-חושך 9,14; 9,17. המונח 'רזי פשע' חוזר בקטע 5,50; ויש כנראה להשלימו בקטע מספר רזים, שורה 7 (ולא 'פלא', כפי שהוצע בספר Qumran Cave I, p. 103). הוא בא ב'ברית החדשה' (איגרת לתיסאלוניקאים ב, ב, ז) במשמעות דומה לזו. לשימוש התחבירי כאן, 'להכשיל... ברזי פשע', השווה: 'לגפול ברזי אל' (אורי-חושך 11,16). אם נקיים קריאת 'ברזי פשע' (בכ"ף), נצטרך לפרש: כדרכם תמיד, משנים מעשי אל באשמתם: כוחם של 'רזי פשע' מגיע עד כדי כך, שברשעתם יכולים הם לשנות את סדרי העולם, בניגוד לכך נאמר במקום אחר בהודיות (14,15): 'זאיכה יוכל כול להשנות את דבריה', ועיין גם בסרך 3,16. אפשר שכוונת הדברים כאן לרשות שניתנה להזיק ולהפריע לצדיקים 'למלא פעולתם', כפי שמסתבר מתוך הדיון בסרך 3,15—24; אבל אין העניין מובן לי די צורכה. כי נאסרתי וכו': השווה 34,8.

37 וחומת ע[וז]: תמונת החומה באה כאן לרעה, לסמן את חוסר-יכולתו של המתלונן לנוע. בהודיות באה תמונה זו על-פי רוב כדי לסמן את ביטחונו באלהיו (למשל: 27,6; 8,7).

הוֹדִיָּה י א

ש ב ח ע צ ת ה י ח ד

בעל ההודיות הוא קודם-כול חבר היחיד. אמנם הוא מביע בשירתו את רגשותיו שלו ואת מחשבותיו האישיות הפרטיות, אבל גם רגשותיו וגם מחשבותיו לא ייתכנו אלא על רקע החוויה החברתית של הכת בכללה. לפיכך אין אנו חסרים במגילה זו רמזים קטנים לחייה של הכת. אולם מאחר שאין הכת אלא רקע לחוויות האישיות, הרי הדברים שהוקדשו במפורש ובהרחבה לציבור אנשי היחיד נדירים בהודיות (עיין במבוא, סעיף 56). הפרק שלפנינו כולל את התיאור המלא ביותר של הכת שנשתמר במגילה זו (נושאים דומים לזה באים בחלק המקוטע של המגילה, דף 14, קטע 10). המחבר מודה לאלהיו במיוחד על שעשה אותו לחבר היחיד והוא מפרש את משמעותה של חברות זו: הוא מונה את מעלותיהם הרחניות של אנשי היחיד ומצביע על ייעודם הדתי. הדברים נמצים, ואין ללמוד מהם על ארגונה המוחשי או על התפתחותה ההיסטורית של הכת; אבל יש בהם אספקלריה נאמנה של הכת, כפי שנראתה בעיני אחד מחבריה; ואולי צריך לדייק ולומר: כפי שרצה לראותה. שהרי התיאור הוא למעשה תיאורו של האידיאל החברתי של אנשי היחיד.

אידיאל חברתי זה מופר לנו יפה מסרך היחיד — אבל עיקר תיאורו שם שונה מתיאורו כאן, הואיל והסרך עוסק בציבור בכללו ואינו רואה את הפרט אלא במידה שהפרט ממלא את תפקידו בתוך הכלל. ואילו כאן מופיע הציבור כפי שהוא נראה בעיניו של היחיד, הכלל ממלא כאן תפקיד מסוים בחייו של הפרט. לתוך סרך היחיד נשתלבה הודיה אחת, והיא מעין דוגמה לחוויתו של היחיד (דפים 10—11); במגילה ההודיות שוב נשתלבה פסקה זו, והיא מעין דוגמה לדברים שסרך היחיד הוקדש להם. לא כל הפרק שלפנינו מוקדש לשבחה של הכת. הפרק תופס את כל הדף השישי, אבל גם פתיחתו וגם חתימתו אבדו. הדברים הראשונים הניתנים לקריאה הם רמז לסכנה שניצל ממנה בעל ההודיה (שורה 3); מיד אחרי זה מתחיל הדיון בנושא הציבורי: המתפלל מודה על הצלתו, הלובשת כאן את הצורה של הצטרפותו לכת (שורה 4). בשורה 8 הופכת התודה האישית לתיאור כללי של ציבור היחיד. תיאור זה נאמר תחילה בלשון גלויה, אבל משורה 15 והלאה הוא מנוסח בלשון סמלית ומדובר בו על העץ, על המעיין ועל נהר האש — כל אלה הם סמלים המופרים לנו מהודיות אחרות (הודיה טו, הודיה ו). נהר האש הנזכר באחרונה מיועד להעששתם של הרשעים, ואולי טעמם של הדברים הוא — שהכת עתידה לעשות בהם שפטים (השווה פשר-חבקוק 5,5). בינתיים שכח כנראה את הכת כנושא העיקרי של המשל, שכן בהמשך הדברים (שורות 18—22) הוא מתאר את הרשעים ברשעתם, ולתיאור

זה נסמכה תלונה על צרותיו של בעל ההודיה — אולי הן הצרות, שבאו עליו על-ידי הרשעים (שורות 22—24). האל הצילו ממצוקתו ועשאו 'כבא בעיר מצור ונעוז בחומה נשגבה', שורות 25—28 מאריכות במשל זה של החומה והמבצר, המסמלים את ביטחונו של הצדיק באמונתו. לסוף מקבלת החומה טעם נוסף — היא משמשת מחסה בפני 'מלחמות הרשעה', היינו: מפני התקפותיהם של הרשעים השליטים בעולם. אבל בסופו של דבר תתעורר מלחמה גדולה ועולמית, היא מלחמתו של האל ברשעים, העתידה להסתיים בהשמדתה הגמורה של העוולה. תיאורה של מלחמה זו נמשך עד לסופו של הדף (שורות 29—36), וייתכן שההודיה כולה נסתיימה בו, בחתימה שנכתבה כפי הנראה בתחתיתו החסרה של הדף. הנבואה על מלחמה זו היא יסודה של מגילת מלחמת בני אור בבני חושך; ומסיומו של פרק זה אנו למדים, שגם בעל ההודיות הכיר את הנבואה על מלחמת אחרית-הימים והאמין בה (עיין במבוא, סעיף 62).

קשה לדעת כיצד התאחדו הנושאים שנמנו למעלה למסכת אחידה זו של ההודיה. הדברים מקוטעים מאוד; לא רק ראשם וסופם חסר, אלא יש בהם גם ליקויים במקומות רבים באמצעיתם. וקריאתם ופירושם קשים. בדרך של ניסיון אפשר לומר, שהרשעים שזכרו בשורות 19—22 של דף זה הם בוגדי הכת, היינו: הסיעה שמרדה בבעל ההודיות — כך מסתבר מתוך השוואה עם ההודיה הקודמת ומרמזים אחרים שבתיאור כאן. לפי הנחה זו ההודיה בכללה עוסקת מכל מקום בענייניו של ציבור הכת. ראשונה מדובר בה על תפקידו של ציבור זה; שנית, על בגידתו של חלק הציבור; שלישית, על נאמנותו האיתנה של חלק הציבור, שנמשל למגדל עזו, לתורת האמת; ורביעית, על ניצחונה הסופי של סיעה נאמנה זו על כוחות הרשע שבעולם. עיקר כוונת הדברים זהה אפוא עם כוונתו של משל העצים (הודיה טז): הכת היא גוף קטן ומבודד, השומר בתוכו את תורת האמת, העתידה לנצח באחרית-הימים (עיין במבוא, סעיף 62).

על מחקרו של מ' ואלנשטיין עיין בדברי הפתיחה להודיה הקודמת.

דף 6 3 והווה לאין חקר

כלה לאין מספר

ואתה אלי פדיתה נפש עבדך בחסדיכה

4 כיא | גליתה אוזני [למו] סר מוכיחי צדק

1) עקבות קלושות נשתמרו מתחילתה. (2) בתחילתה: 'לבי בנאצי' ועוד שרידים מועטים. (3) [מספר]: השווה 87,9; תהלים קמוה, ועוד במקרא. — [ואתה אלי פדיתה נפש וכו']: השווה 19,3. (4) [למו] סר:

3 לאין חקר: חזור ב'3,20.

4 גליתה אוזני: השווה 1,21 ובנאמר שם, ועיין במבוא, סעיף 51. [למו] סר מוכיחי צדק: גלית אוזני ולימדתי את משמעות מוסרם ואת תוכחתם של אנשי הכת. [למו] סר:

עם [חזון מליצי דעת

5 ותצילני] | מעדת [שו] א ומסוד חמס

ותביאני בעצת [בני אמתכה

ותזקקני מעוון ותטהרני] מאשמה |

6 | ואדעה כי יש מקוה לשבי פשע

ועוזבי חטאה בה [מון רחמיכה

7 ותוחלה לאביון כי] התהלך | בדרך לבכה לאין עול

ואנחמה על המון עם ועל שאון מ[מל]כות בהאספם

8 [כי יד] עתי אשר | תרים למצער מחיה בעמכה

ושארית בנחלתכה

עיין פירושו. — [סר מוכיחי צדק: מטושטש. — [חזון]: השווה 18,4. — [מליצי דעת]: עליפי 18,2; קטע 6,2. (5) [שו] א: עקבות; השווה 34,7. — [בני אמתכה]: עיין במילון. — [ותזקקני וכו']: עליפי שורה 8. (6) בה[מון רחמיכה]: נוסחה נפוצה, עיין במילון. — [ותוחלה]: עליפי 14,9 (בתקבולת ל'מקוה'). — (7) מ[מל]כות: עליפי ישעיה יג,ד.

השווה 'יסורי דעת' (סרך 1,3), 'התיסר' (סרך 6,3; 10,9), מוכיחי צדק: השווה 'זאין מוכיח בצדק' (ברית-דמשק 17,20), 'מוכיחי אמת' (קטע 6,2; ועוד 12,28). לעניין השווה סרך 24,5.

5 מעדת [שו] א ומסוד חמס: כיוצא בזה: 'סוד שוא ועדת בליעל' (22,2). 'עדת שר' חוזר ב'34,7. כאן מכונים כך כל בני-האדם שמחוץ לכת, בדומה ל'אנשי העול' (סרך 8,13). בעצת [] : כאן ולהלן (שורות 10; 11; 13) מופיע מונח זה לציון חבורתה של הכת, כשימוש בסרך, השווה למשל סרך 5,7; 6,12; 8,11. [ותזקקני וכו']: אם ההשלמה נכונה, הרי נאמר כאן שהשגת הטהרה מן העוון היא הדבר הראשון והעיקרי שחבר הכת זוכה בו בהיכנסו לחבורתה. להלן שורה 8 הוא חוזר על עניין זה לגבי אנשי היחד בכללם, ועיין שם ובמבוא, סעיפים 57,50.

6 ואדעה כי יש מקוה: נוסחה חוזרת, עיין 'מקוה' במילון. ואדעה... חטאה: נודע לי שיש תקווה להינצל מן החטא ומפורענותו לאיש שהצטרף לחבורתם של העוסקים בתשובה. לשבי פשע: כינוי לכת, עיין במילון. [כי] התהלך בדרך לבכה: השווה 21,4 ובנאמר שם ובמילון.

7 ואנחמה על המון וכו': צירוף של שני פסוקים: 'ואנחמה על המון' (לפי יחזקאל לב, לא), והשאר מישעיה יג,ד. לפי ההמשך מסתבר שכוונת הדברים: ויתרתי על החיים הרועשים של רוב בני-האדם. ההצטרפות לכת כרוכה בהתבדלות וביחלוקה למדבר, כמבואר בסרך 8,13. אמנם אין הסבר זה מדויק לגבי משמעותן הרגילה של המלים, אבל ייתכן שבעל ההודיה לא דייק כאן בלשונו משום תפארת המליצה, שהרי צירוף שני פסוקים, כמבואר לעיל. הקושי העיקרי הוא ב'ואנחמה': לא מצאתי עוד 'נחמה' בהוראה של ויתור; אבל 'נחם' רגיל במקרא במשמעות חרטה, וחרטה יכולה להתפרש כויתור (למשל בירמיה ד, כח), כמו כן אפשר לפרש בישעיה ג,1; 'אנחם' — אותר על הענשת הרשעים.

8 תרים... בנחלתכה: תבחר לך חלק קטן בעמך ותיתן לו חיים ותקיים שארית בנחלתך, וכיוצא בזה: 'לעזר שארית ומחיה לבריתכה' (אורי-והושך 8,13). הכת טוענת, שהיא 'השארית' שעליה ניבאו הנביאים (למשל ישעיה לו, לב; עמוס ה, טו; מיכה ב, יב; וכמותם רבים), והטענה מפורשת בברית-דמשק 4,1—10. ועיין במבוא, סעיף 62. ניסוח הדברים כאן הושפע מבראשית מה, ה—ז; עזרא ט, ח—ט. תרים למצער מחיה: תבחר

- ותזקקם להטהר מאשמה
 9 כיא כול | מעשיהם באמתכה
 ובחסדיך תשפטם בהמון רחמים ורוב סליחה
 10 וכפיכה להורותם | וכיישור אמתכה להכינם בעצתכה
 לכבודכה ולמענכה עשי [תה]
 ל [גד] ל תורה ו [אמת]
 11 ולסתר את | אנשי עצתכה בתוך בני אדם
 לספר לדורות עולם נפלאותיכה
 12 ובגבורות [יכה יש] וחחו | לאין השבת
 וידעו כול גוים אמתכה
 וכול לאומים כבודכה

(9) רחמים: כתב תחילה: 'רחמיכה' ותיקן ל'רחמים'. — וכפיכה: פגום. (10) וכיישור: י' שנייה תלויה. — בעצתכה: כתב 'לעצתכה' ותיקן. — עשי [תה] וכו': ואלגשטיין מציע: 'עשי [תני] ל [בעל] תורה ו [אא] [לפת]'. — ל [גד] ל: שרידים; השווה ישעיה מב.א. — [ולסתר]: ל' נראית; על-פי 11.5 — 11) עולם: מ' כתובה על-גבי מחיקה. (12) ובגבורות [יכה יש] וחחו: על-פי 5.11 — [חחו]: בהוצאה ראשונה: 'ההו', כי החי'תים דומות לה'יאם, אבל 'ההו' חסר משמעות.

את המצער של המחיה (= שמובטחת לו מחיה); או את המחיה הקטנה (כנגד 'מחיה מעט' בעזרא ט, ח). תרים: כמו 'הרימותי בחור מעם' (תהלים פט, כ). ואפשר עוד לפרשו: תיתן מחיה למצער; אלא שאז ישמש 'תרים' בהוראה שאין לה חבר. מצער: כהוראתו במקרא. ותזקקם להטהר מאשמה: טעם בחירת השארית (היינו: טעם קיום הכת) היא הטהרה מן האשמה, היינו: הטהרה שיש בה משמעות מוסרית, ולא פולחנית בלבד. השווה: 'ואז יברר אל באמתו כול מעשי גבר וזקק לו מבני איש' וכו' (סרד 20,4), ועוד סרד 3,6—9. להטהר: שים לב לנפעל (או התפעל?). טעמו: תזקקם כדי שיוכלו לטהר את עצמם.

9 וכפיכה להורותם: לשון קצרה, וטעמה: רצית ללמדם את התורה המתאימה לדברי פיך. פי האל נזכר עוד ב'14,14. לענין ההוראה עיין סרד 13,9; 17,9; ברית-דמשק 8,13. להורותם, להכינם: משפטים מקוצרים בעזרת המקור (infinitiv), ללא זיקה לפועל מפורש (verbum finitum), תופעה תהבירית, החוזרת בדרך הראשון של הסרך.

10 וכיישור: שם על משקל 'תירוש', 'קישור', וטעמו: יושר? אולי חסרה כאן הכרעה בין 'יושר' ו'ישור' (כתיב חסר), הבא בסרך 2,11; ועיין בדברי ילון, קרית ספר, כה, עמ' 66, על חילוף המשקלות 'פועל-פעול'. להכינם בעצתכה: מקביל ל'להורותם', וטעמו: להדריכם בקיום המצוות; כך מתפרש מ'ותכן בני [בל] מודיכה' (13,7). ולפי ההוראה הרגילה של 'הכין' בהודיות (עיין במילון) יהיה פירושו: לקבוע להם מקום בכת מראשית בריאתם; והפירוש הראשון עיקר. ידיו (בפירושו לאור והושך, עמ' 283) מציע לקרוא: 'להבינם', אבל אין צורך בכך. לכבודכה ולמענכה עשי [תה] וכו': לא בגלל צדקתם, אלא כדי שיפורסם שבהה של תורת האמת ברבים, וזהו טעם ההמשך 'ובגבורות [יכה יש] וחחו', עיין במילון ובנאמר ל'9,7. כאן טעמו: ששבה הבורא הוא תפקידם העיקרי בהודיות; עיין במילון ובנאמר ל'9,7. כאן טעמו: ששבה הבורא הוא תפקידם העיקרי של אנשי הכת, כמבואר במבוא, סעיף 60. בזאת הם ממשיכים את מסורת קהל החסידים של ספר תהלים.

11 לאין השבת: ללא הפסק, עיין במילון.

- 13 כי הביאותה [את כ] בודכה | לכול אנשי עצתכה
 ובגורל יחד עם מלאכי פנים
 ואין מליץ בנים לק [דושיכה]
 14 ... שיב | פריו כי... ל... תד... במ
 והם ישיבו בפי כבודכה

(14) פריו: בספק; הפ"א דומה לכ"ף, עיין פירוש. — כי...: במ: עיין פירוש.

11—12 כי הביאותה [את כ] בודכה לכול אנשי עצתכה: אם ההשלמה נכונה, הרי נאמר כאן במפורש: (א) שחלק האל מכבודו לאנשי הכת; (ב) שהכת בכללה זוכה בכבוד זה. והשווה: 'ולהנהילים בכול כבוד אדם' (15,17), ועיין גם ברית-דמשק 3,20.

13 ובגורל יחד עם מלאכי פנים: אנשי עצתך הם בחבורה אחת עם המלאכים המתייצבים לפני כיסא-הכבוד. כיוצא בזה בברכות הסרך 26,4: 'ומפיל גורל עם מלאכי פנים'. והשווה 23,3 ומבוא, סעיף 60. רעיון שותפות אנשי היחד עם המלאכים בא כאן כהמשך להודעה על כבודם בשורה הקודמת. ובגורל: עיין במילון. יחד: משמש כאן כתואר-הפועל (כהוראתו המקראית), ולא כשם, כהוראתו המיוחדת שבמגילות. מלאכי פנים: החשובים שבמלאכים הניצבים לפני כיסא-הכבוד. עד כאן לא נזכרו במגילות אלא כאן ובברכות הסרך 4,25—26, כנ"ל, ובקטע קטן שנמצא בסביבות קומראן (RB, 1954, p. 556).

בספר הנוך פרק מ נמנו: מיכאל, גבריאל, רפאל, פנואל, ונזכרים הם בצוואת לוי ג וביובלות לא, יד (בני לוי משרתים את האל כמלאכי הפנים). על מלאך פנים בודד מדובר ביובלות א, כז; 'טוריאאל שר הפנים' נזכר בתלמוד בבלי ברכות נא, א. מלאך הפנים של היכלות רבתי (ילינק, בית המדרש, כרך ג, עמ' 85—90) שונה כנראה במהותו ממלאכי הפנים של הספרים החיצונים ושל המגילות. הביטוי נמצא במקרא בישיעה סג, ט: 'ומלאך פניו הושיעם', אבל הקשיים הכרוכים בפירושו של הפסוק (נוסחתו שונה בשבעים) אינם מניחים לנו לומר בוודאות, שהביטוי מקורו בפסוק זה. — הזכרת שמות ארבעת המלאכים החשובים ביותר (לעתים הם שישא או שבעה), ללא הזכרת הכינוי 'מלאכי פנים', מצויה יותר. מיכאל, גבריאל ורפאל נזכרים כמעט תמיד, ולגבי המלאך הרביעי אין אחידות בננוך ט, א; כ, א—ז; ועוד; אור-והושך 9,15; במדבר רבה ב, י, ועוד). ואין מליץ בנים לק [דושיכה]: אנשי הכת אינם נזקקים למתווך ביחסם לאל.

המתווך מכונה 'מליץ בינים'; הכתיב 'בנים=בינים' מצוי באור-והושך 6,12, ועוד, ועיין במבוא, סעיף 6). הכינוי 'קדושים' לאנשי הכת בא ב'4,25; 12,11 ובאור-והושך 6,6 (אמנם 'קדושים' בא בהודיות על-פי רוב ככינוי למלאכים, עיין במילון). הפירוש המוצע מבוסס על ההנחה, שטענת מגע ישיר עם האל היא מסקנה הגיונית מן השוויון למלאכים ומן האמור לעיל. הדברים ניתנים להתפרש גם כטענה, שאנשי הכת אינם נזקקים למתווך אל המלאכים, אבל טענה כזו אינה אלא חזרה מיותרת על טענת השוויון עם המלאכים. מליץ בנים: ייתכן שהביטוי מקורו בכתוב 'המליץ בינותם' (בראשית מב, כג). אולי ניתן לנו לשער את הפשר' הדורש פסוק זה לצורכי הכת בזה הלשון: 'זהם לא ידעו כי שומע יוסף כי המליץ בינותם' — פשרו על הבוגדים אשר לא ידעו את רז... והוא אשר אמר המליץ בינותם. ובהירו שומע את כל רזי אל והוא אשר אמר כי שומע יוסף'.

14 ... פריו: אם קריאה זו נכונה, מדובר כאן על פריו של עץ-הדעת, היינו, על 'המטע' הנודנה בשורה הבאה. אלא שהקריאה בספק, וקשה לשער את המשכב של הדברים. כי [.....] במ: מכיוון שסביבתו של הליקוי סתומה, ומכיוון שעל-כף-פנים חל כאן שינוי בנושא, אין טעם לנסות את השלמתו. ואלגשטיין מציע: 'כי [קה] ל [עצ]ת [כה] הם', אבל אין קריאה זו מתאימה די הצורך לשרידי הכתוב. והם ישיבו בפי כבודכה: אפשר לקרוא 'ישובו' ולפרשו לשון תשובה, היינו, שיעשו תשובה כמצוות האל. ונראה

ויהיו שריכה בגור[ל עולם]
 15 וירבו | פרח כצי[ן השדה ע] ד עולם
 לגדל נצר לעיפי מטעת עולם
 ויצל צל על כול ת[בל]
 16 וענפי[ו] | עד שחקי[ם] ו[ן] שרשיו עד תהום
 וכול נהרות עדן [ישקו את ד] ל[י] ותיו
 17 והיה לי [ובל לאין] | חקר
 [ולנהר יזרום] על תבל לאין אפס
 ועד שאול [יבקעו פלגיו]

בגור[ל עולם]: עליפי 22,8 — 15) כצי[ן השדה]: עליפי תהלים קטו, — לגדל: כתוב עליגי מחיקה. ד' תלויה. — לעיפי: בספק, כתוב על מחיקה; העיין היתה מ"ם תחילה. — 16) לי[ובל]: עליפי 10,8 — [לאין] חקר: עליפי שורה 8. — 17) [ולנהר יזרום]: שרידים. — [יבקעו פלגיו]:

לי יותר, שהפועל 'שוב' משמש כאן כמו בסרך 2,5: 'זמשיבים על פי בני צדוק', ובסרך 15,5: 'ואשר לוא ישיב איש מאנשי היחד על פיהם'; וטעמו, כנראה: החלטה מוסמכת בשאלות דתיות, אף-על-פי שהוראה המדויקת סתומה. כך סבר פרוץ' סוקניק (עיין מגילות גנוזות, ב, עמ' ל). 'השיב' בא בהודיות 8,9; 7,10; בהוראה של מתן תשובה למתוכחים, אבל פירוש זה רק בקושי יהלום את ההמשך כאן, ויהיו שריכה בגור[ל]: מפליג בכבודם, שיהיו שרים ומכובדים בחבורת הבחירים; ועיין 'גורל' במילון.

15 פרח כצי[ן] וכו': שימוש מקוצר של משל המטעת, הנדונה במילואה בדף 8, ועיין בפתיחה להודיה טו. לגדל בצד... מטעת עולם: כיוצא בזה: 'והיו להפריח נצר למטעת עולם' (6,8); ועיין בנאמר שם. לעיפי: הקריאה בספק, משום שהמלה כתובה על המחוק ופירושה קשה. לפי ההמשך מסתבר כאן שם של חלק הצמת, ולפיכך אפשר אולי לקרוא: 'לענפי'. בדומה לכך קורא ואלגנטיין 'לעופי' ומפרשו לשון עפאים (עלים — תהלים קד, יב). מצד שני, יכול לבוא כאן ציון הכת, כאילו אמר: 'לגדל נצר לאנשי מטעת עולם' מתוך כוונה לרמוז לתוכן הביטוי הסמלי. הקריאה המוצעת מיוסדת על הנחה זו. 'עיפי' (= עיפי) הוא אפוא נסמך של 'עיפים' וכינוי לכת. הדומה לכינויים כגון 'נמהרים' ו'אביונים' (עיין במילון ובמבוא, סעיף 58). כינוי זה בא ב-36 בצורת 'עאף'; אבל ברור, שהכוונה שם למלת 'עוף' שבפסוק המקביל מן המקרא. ואולי גם 'לעפים' (7,10) הוא סירוס של 'לעיפים'. ויצל צל וכו': השתיל הרך ('ציץ' של תחילת השורה) עתיד לגדול וליהפך לעץ התבל — רמז להתפשטותה העתידה של הכת. גם זהו חלק של משל המטעת הנדון בהרחבה בהודיה טו, ועיין שם. ויצל: ההפעיל מקראי, יחזקאל לא, ג (גם יונה ד, ו, לפי פירוש השבעים).

16 וכול נהרות עדן: ארבעת הנהרות האמורים בבראשית ב, י—ד. 'עץ התבל' משול גם לעץ החיים שבגן-העדן, השווה הודיה טו. והיה לי[ובל] וכו': ההשלמה מניחה, שכאן עובר משל העץ למשל הנהר המשקה אותו, רמז לתורת האמת המשולה למי השקאה, וכך גם בהודיה טו. בסוף השורה הבאה אנו מוצאים את המעיין, כשהוא הופך לסמל נוסף, 'מעין אור'.

17 לאין אפס: ללא הפסקה, ודומה לו: 'לאין הסר' להלן. 'ואין אפס' בא ב-12, 10 במשמעות שונה. מעין אור למקור עולם: תורת האמת משולה למעיין הזורם לעולם (= מקור עולם), ומעיין זה מפיץ את אור הדעת, לכן הוא 'מעין אור'. ביחד עם זאת הוא מעיין האש ('אור' בוי"ו שרוקה, אש), היינו: נהר-דיגור, המעניש את הרשעים, וטעם המשל —

18 ו[ן] היה מעין אור למקור | עולם לאין הסר
 בשביבי נוגהו יבערו כול בנ[י] עולה
 19 והיה | לאש בוערת בכל אנשי | אשמה עד כלה
 והמה נצמדי תעודתי פותו במח[ן] שבתם
 לא להתאזר | בעבודת צדק
 20 ואתה אל צויתם להועיל מדרכיהם
 בדרך קו[ך] דש אשר ילכו | בה
 21 וערל וטמא ופריץ | בל יעוברנה
 ויתמוטטו מדרך לבכה

השווה 32,8 — 19) (לא להתאזר): עיין פירוש, שרידים של 'אורי' נראים. — 20) קונדש אשר ילכו

שהכת תעשה שפטים בשונאיה, עיין שורה 30 ובנאמר שם. המשמעות האחרונה של 'מעין אור' מפורשת ומוכחת בהמשך. מקור עולם: חוזר ב-8, 8; 10, 31.

18 לאין הסר: מקביל ל'לאין אפס', וכיוצא בו 'לאין השבת' (עיין במילון); ואין לו חבר. בשביבי נוגהו יבערו וכו': מעיין הברכה הופך למעיין קללה לרשעים גם ב-17, 19. תיאור מלא של נהר-דיגור בא בהודיה ו. לעניין השמדת הרשעה עיין במבוא, סעיף 38. בשביבי נוגהו: השווה 'שביבי להוב' (3,30).

19 עד כלה: כיוצא בזה בסוף תיאור נהר-דיגור (36,3), ועיין במילון. והמה: הרשעים. נצמדי תעודתי: כמו 'נצמדי סודי' (24,5); היינו: אנשי חבורתי, או, ביתר דיוק: אנשים שנגזר עליהם תפקיד כתפקידי. מכאן אנו למדים, שהרשעים היו חברי הכת. שימוש דומה של המונח 'תעודה' בא באורי-חושך 5,4: 'תשעת אנשי תעודתי, ועיין בנאמר ל-19, ובמילון, ובדברי ידין במבוא לפירוש אורי-חושך, עמ' 78. בסרך 12, 25—26 (Qumran Cave I, p. 110) פירש ברתלמי 'תעודה' כלשון כינוס הציבור, ואף-על-פי שפירושו יאה למדי למקום ההוא, אין לקבלו ואין להעבירו ל'נצמדי תעודתי' שבכאן ('תעודה' היא מונח אחד, ועלינו לחפש את המשותף שבשימושי השונים). פותו... [לא להתאזר]: נתפתו לרעה, כמו 'מפותי תעות' (16,4). פירוש זה מתאים להמשך הדברים, ולפיו השלמתי. אמנם 'פותו' כשלעצמו יתפרש גם לטובה, היינו: נתפתו לקבל על עצמם את תורת האמת (כך סבור ואלגנטיין), אבל הפירוש השני יקשה על ההמשך. 'פותו' חוזר בקטע 8,4, וגם שם קשה לפרשו. בעבודת צדק: השווה: 'אשר לא הרפו ידיהם מעבודת האמת' (פטר חבקוק 11,7), ועיין 'עבודה' במילון.

20 ואתה אל צויתם וכו': אף-על-פי שאתה הראית להם את הדרך הטובה, לא הלכו בה. להועיל מדרכיהם: לפי ישעיה מת, יז בנוסח מגילת ישעיה כתב-יד ב: '[אני ה' אלהיך] מ[ל] מדרך לבכה' (כנגד 'מדרך יכך' של המסורה). בדרך קו[ך] דש אשר ילכו] בה: לפי הסיפה של אותו הפסוק בנוסח מגילת ישעיהו כתב-יד א: 'בדרך אשר הלך בה', בעל המגילה מביא אפוא נוסח, המצרף את נוסחי המגילות המנוגדות לנוסח המסורה (נוסח השבעים שונה משלושתם); אמנם ייתכן גם 'אשר' ו'בה' נוספו בהרחבת הלשון בהודיות ללא זיקה למגילת ישעיהו כתב-יד א. קו[ך] דש]: בהשפעת ישעיה לה, ה, המובא בהמשך. וערל וטמא ופריץ בל יעוברנה: צירוף הפסוקים: 'ודרך הקדש יקרא לה לא יעברנו טמא... ופריץ חיות בל יעלנה וגו' (ישעיה לה, ח—ט); 'לא יוסיף יבוא בך ערל וטמא' (ישעיה נב, א); 'לא יוסיף עוד לעבור בך בליעל כלה נכרת' (נחום ב, א).

21 ויתמוטטו: סרו מן הדרך, שימוש לא-מקראי. מדרך לבכה: עיין במילון. ובהווה [] יכמוא: מתפרש מתוך ההמשך: שקעו ברעתם, או כיוצא בזה. הווה: אסון או רשעה

ובהווה [גדולה] יכמוא
22 ויעץ בליעל | עם לבכם
[לזו] ם מחשבת רשעה יתגוללו באשמה

23 [ואני היי] תי כמלח באוניה בזעף | ימים
גליהם וכול משבריהם עלי המו
רוח עועיים [לאין] דממה להשיב נפש
24 ואין | נתיבות * לישר דרך על פני מים
ויהם תהום לאנחתי
ונ [פשי תגיע] עד שערי מות
25 ואהיה | כבא בעיר מצור
ונעזו בחומה נשגבה עד פלט

תהלים קז, יח

בה : עיין פירוש. — 21) ויעץ : או 'יועץ', ועיין פירוש. — 22) יתגוללו : כנראה צריך להיות 'ויתגוללו'. —
24) נתיבות : כך צריך להיות; 'נתיבת' כתוב, והוא תיקון מן 'נתיבת'. — 25) נשגבה : ש' תלויה מעל

עיין במילון. יכמוא : חייב להיות פועל, אם כן נגזר מן 'כמה' כמו 'יבנו' מן 'בנה', והאל"ף
נוספת, כמו האל"ף של 'כיא', וכיוצא בזה 'יאמינוא' (פטר הבקוק 2, 6); עיין גם ישעיה
כה, יב. ואולי הוא לשון 'כמה לך בשרי' (תהלים סג, ב), ואז יתפרש: התגעגעו לרעה
(השווה אור-חוהשך 12, 13). ויעץ בליעל עם לבכם : עצה רעה בלבכם, וכיוצא בו :
'ובליעל לוא אשמור בלבבי' (סרך 21, 10); ועיין 'בליעל' במילון. לשם 'יעץ' לא מצאתי
חבר, אבל אין בו קושי בגזרתו; אפשר לקרוא : 'יועץ', אבל אז ייפגם במקצת המשך
הדברים, שכן בסביבה זו נוהגת וי"ו החיבור בראשי הצלעות. והמורה מזו : מן הקריאה
'יועץ' נצטרך להסיק, שבעל ההודיות מספר על שד או על דיבוק שבלבות הרשעים.
אמנם רעיון זה יש לו הקבלה בעלית ישעיהו ג, יא (עיין פלוטר, IEJ, 1953, עמ' 33),
והוא קרוב לרוח צוואת השבטים (למשל צוואת ראובן, פרק ב), אבל בהודיות הוא מוזר ;
אף אם דומה לו קצת : 'ורוח נעוה משלה בו' (15, 13).

22 יתגוללו באשמה : התגעלו, נטמאו. המונח 'התגולל' חוזר ונשנה ב-17, 19 ; סרך 4, 19 ;
ברית-דמשק 17, 8 ; 5, 8. כמלח באוניה : תמונה חזרת בהודיות 6, 3 ; 14, 3 ; 4, 7. בזעף
ימים : על-פי יונה א, טו.

23 רוח עועיים : ישעיה יט, יד ; חוזר ב-7, 5 ; בהודיות מתפרש בשני המקומות כ'רוח סערה'
של הים. עועיים : הקריאה בשתי יו"דים על-פי מגילת ישעיהו כתב-יד א הגורסת כך.
יש סמך מן הדקדוק גם לקריאה 'עועיים' (עיין במבוא, סעיף 6 ובמילוננו של גוניוס-יבול
ל'עועיים').

24 נתיבות לישר דרך על פני מים : על-פי ישעיה מג, טו. ויהם תהום לאנחתי : השווה :
'יהמו מחשבי תהום' (32, 3) ; ואין התהום הומה במקרא. השווה גם 10, 33—34.

25 ואהיה כבא בעיר מצור וכי : מצאתי לי מקלט מן הסכנה המאיימת עליי. תמונה
חוזרת ב-3, 7 ; 37, 9.7. המקלט למעשה כפול הוא : ביטחוננו של בעל ההודיה בחסדי
האל וביטחוננו בכת כארגון איתן ומבטיח ישועה לחבריו. כאן מסתבר מן ההמשך, שעיקר
כוונתו לכת דווקא ('וכל באיה בל ימוטו') ; הכת מתוארת כמבצר של צדקה בעולם העוין.
המבצר הוא סמל לכת גם בסרך, ועיין בנאמר לשורה הבאה. ונעזו : נפעל מן 'עוז-עוז' ;
ואין הנפעל משמש במקרא, אבל השווה צורות דומות בישעיה ל, ב ; תהלים נב, ט.
חומה נשגבה : חוזר ב-7, 8. עד פלט : עיין במילון.

ואש [מחה ב] אמתכה אלי
26 כי אתה | תשים סוד על סלע
וכפיס על קו משפט ומשקלת א [מת
לנט] ות אבני בחן
27 לבנו [ת חומת] | עוז ללוא תתועזע
וכול באיה בל ימוטו
כי לא יבוא זר [בדלת] יה
28 דלתי מגן לאין | מבוא
ובריחי עוז ללוא ישוברו
בל יבוא גדוד בכלי מלחמתו
29 עם תום כול ח [צי] | מלחמות רשעה
ואז תחיש חרב אל בקץ משפט

ישעיה כח, טו

לטמ"ך מחוקה. המלה תוקנה גם ב-8,7. — [ב]אמתכה : עקבות ב' גראים. — אלי : קרע עובר בתיבה. —
26) [לנט]ות : שרידי הלמיד והטיית גראים ; השווה ישעיה לד,יא. — [חומת] עוז : על-פי 37,8. —
27) לאין : ב' לקיחה.

25—26 כי אתה תשים סוד וכי : אתה בעצמך בנית את המבצר, יסדתו על הסלע ובניתו
לפי מידות נכונות.

26 סוד : יסוד, עיין במילון. קו, ומשקלת : חוזרים כמכשירי מדידה, המשמשים סמל לדיוק
ולתכנון הטוב ב-8, 22 (בתיאור הגן). על קו משפט, ומשקלת [] , אבני בחן : על-פי
ישעיה כח, טו—יו : 'הגני יסד בציון אבן אבן בחן וגו' ושמתי משפט לקו וצדקת למשקלת
וגו'. אבני בחן לבנו [ת חומת] עוז ללא תתועזע : השווה 9, 7 ; ובייחוד סרך 7, 8 :
'היאה חומת הבחן פנת יקר בל יודעזעו יסודותיהו ובל יחישו ממקומם', דברים אלה של
הסרך מיוסדים גם הם על ישעיה כח, טו.

27 תתועזע : במקום תודעזע, ניכר חוסר ביטחון בגזרת הצורה, וכיוצא בזה : 'תודעזע'
אשר תוקן ל'תודעזע' (9, 7) ; ו'יוד עזרע' של סרך 4, 11, שגם הוא כנראה שיבוש מן
'זודעזע' ; והשווה עוד : 'תשת שע' (8, 9). אין פועל זה בא בהתפעל במקרא ; ובלשון
הכמים : 'זודעזעת החומה', ירושלמי ברכות ד (דף ז, ב) ועוד. וכול באיה בל ימוטו :
מכאן, שהחומה היא סמל לכת ; המצטרפים לכת משולים לנמלטים בחומה, אפשר לומר,
יש כן דרוש פשטי לסיפה של ישעיה כח, טו (הגרמו לעיל) : 'המאמין לא יחיש'. כי
לא יבוא זר : האויב לא יחדור למבצר. יש כאן גם רמז להסתגרותה של הכת כלפי חוץ.

28 בל יבוא גדוד : 'בא גדוד' (במשמעות 'יחידת אויב פרצה או פשטה') הוא לשון מקראי ;
השווה מלכים ב, כג ; איוב יט, יב. עם תום וכי : האויב לא יחדור למבצר בשלב
הסופי והקשה של מלחמת הרשעה, היינו של התקפות הרשעים. ואפשר לפרשו כתחילתו
של משפט חדש, כאילו אמר : והיה עם תום מלחמות הרשעה או תחיש וכי ; וביותר
גזח לגרוס : 'עד תום', כמצוי במקרא (אמנם בכתב-היד כתוב עם, ס' סופית ברורה)
ולפרש : אנשי הכת יישארו במבצרם עד אשר תסתיימנה מלחמות הרשעה, היינו : עד
אשר תיפסקנה התקפותיהם של הרשעים וישלם הזמן המיועד לשלטונם. ויתכן שכוונת
הדברים היא כפיירוש האחרון, אף-על-פי שכתוב 'עם תום', מלחמות רשעה : חוזר ונשנה
ב-7, 7.

29 ואז תחיש חרב אל בקץ משפט : האל יתחיל לעשות שפטים ברשעים ; תתחיל המלחמה
העתידה להשמיד את הרשעה. תחיש : תתחיל בפעולתה. כיוצא בזה : 'מחושה עד תומה'

- 30 וכול בני א[מ]תו יעורו ל[הכניע] | רשעה וכול בני אשמה לא יהיו עוד וידרוך גבור קשתו
- 31 ויפתח מצור [עולם] | למרחב אין קץ ושערי עולם להוציא כלי מלחמות ויעצו[מ]ו מקצה עד [קצה וחבלי | מרץ לאין פ]לט ליצר אשמה לכלה ירמוסו ואין שא[רית ותהי לדל] תקוה ברוב [חסדיכה] |

(80) ל[הכניע]: שרידים. — ויפתח: לקוי. — (81) למרחב: מטושטש. — [וחבלי מרץ]: על-פי 11,8. — (82) [מרץ לאין פ]לט: עקבות. — תקוה ברוב: מטושטש.

(=) מתחילתה ועד סופה; אורי-וחושך 12,1; השווה עוד שם 11,8; הודיות 10,3. ובמקרא השווה: 'בעתה אחישנה' (ישעיה ס, כב), הניתן להתפרש בדרך זו, כלומר: אביאנה, אתחיל בפעולתה; השווה גם: 'חשים' (במדבר לב, יז), וראוי לציין, שכאן ובאורי-וחושך 12,1 הכוונה לימות המשיח, ואם כן אפשר שהשימוש בפועל 'חוש' הוא רמז לישעיה ס, כב, המדבר בעניין הגאולה.

29—30 חרב אל; וכול בני א[מ]תו; וידרוך גבור קשתו: רמזים לזכריה ט, יג: 'כי דרכתי לי יהודה קשת מלאתי אפרים ועוררתי בניך ציון על בניך יוון ושמתיך כחרב גבור'. טעם הדברים, שאנשי הכת עתידים לצאת למלחמה ברשעה ולעשות שפטים ברשעים; וכך גם נרמז בשורה 18 לעיל. והשווה לעניין זה סרך 23,9: 'עתוד ליום נקם' (קרא 'עתוד' תחת 'עתו', על-פי אורי-וחושך 5,7); סרך 19,10; פשר-חבקוק 4,5—5. בני א[מ]תו: 'בני אמתך', ככינוי לכת, חזון ושנה בהודיות. עי' במילון, ערך 'אמת'.

30 וכול בני אשמה וכו': עיין במבוא, סעיף 38. בני אשמה: כנגד 'בני א[מ]תו'. לא יהיו עוד: השווה קטע מספר ריזים, שורה 6. ויפתח מצור... למרחב: צרתם של אנשי הכת תיהפך לרווחה, ודומה לזה 33,5; ואפשר שהכוונה לומר, שאנשי הכת יצאו ממבצרם, כלומר מבידודותם.

31 ושערי עולם להוציא כלי מלחמות: מוסב אל 'יפתח' שבצלע הקודמת; האל יפתח גם את השערים, דברים אלה והבאים אחריהם עד לסופו של הדף מתפרשים בשתי דרכים: (א) ייפתחו שערי המבצר, שבו נמשלה הכת, והלוחמים יצאו להשמיד את הרשעים, כטעם 'וכל בני א[מ]תו יעורו' דלעיל. לפי פירוש זה עיקר כוונת הפיסקה לחלקם של בני-האדם במלחמה הסופית; (ב) ייפתחו שערי המקום, שבו שמורים כוחותיה ה'עלאנושיים' של המלחמה האחרונה, הם 'גבורי שמים' (36,3); ועיקר כוונת הפיסקה, שבני הכת יישארו במבצרם, והוא יגן עליהם גם בפורענות אחרונה זו, ולכן נאמר בסופה של הפיסקה (שורה 35): 'ומעבור שוט שוטף בל יבוא במבצר'. ושערי עולם: לפי הפירוש הראשון הם מכונים כך, כיוון שהכת קיימת לנצח (עיין במבוא, סעיף 62); לפי הפירוש השני הם דומים ל'בריחי עולם' ב-18,3 (= בריחי השאול). והשווה: 'פתחי עולם' (תהלים כד, ז), ויעצו[מ]ו מקצה עד []: המלחמה תתפשט ותהיה חזקה בתבל כולה. [וחבלי מרץ]: ההשלמה מתאימה יותר לפירוש השני, עיין בנאמר ל-11,3. [לאין פ]לט ליצר אשמה: היסוד והגורם של הרשעה יושמד, עיין במבוא, סעיף 38. יצר אשמה: דומה ל'יצר עולה' (קטע 10,3) ול'רוח עולה' (סרך 20,4). לכלה: עיין במילון.

- 33 ולכול גבורי מלחמות אין מנוס כי לאל עליון ה[כוח והגבורה להעביר את קמיו מלפניו] | ושוכבי עפר הרימו תרן ותולעת מתים נשאו נס לתו[חלת עולם ונ]כתרו [אויבים] | במלחמות זדים ומעבור שוט שוטף בל יבוא במבצר
-
- | 36
- ל[אבן ב]ל תפל וככפיס לא [יזדעזעו]
-

(83) ולכול גבורי מלחמות: מטושטש. — מלחמות: ו' תלויה. — מנוס: אחריו רווח בשיעור תיבה. — (84) ושוכבי עפר: מטושטש. — [ונ]כתרו [אויבים]: עקבות קלושות. — (85) זדים: מטושטש. — (86) ל[אבן ב]ל תפל: עיין פירוש.

33 ולכול גבורי מלחמות אין מנוס: השווה: 'וגבור לא ימלט נפשו' (עמוס ב, יד) ופסוקים דומים. לאל עליון: חזון ב-31,4.

34 ושוכבי עפר וכו': אנשי הכת שהיו שפלים יתרוממו על אויביהם. ואין לפרשו על תחיית המתים, כדעת נוטשר (F. Nötscher, Zur Terminologie der Qumran-Texte, 1956, p. 151). שוכבי עפר: לפי איוב כ, יא וכיוצא בו; השווה 'כורעי עפר' (אור וחושך 13,11), 'עפר' כאן סימן לעוני ושפלות כמו בתהלים קיג, ז. תרן... נס: מקבילים זה לזה גם במקרא; עיין ישעיה ל, יז; לג, כג. ותולעת מתים: חזון ושנה ב-11,12 על-פי 'תולעת יעקב מתי ישראל' (ישעיה מא, יד). וטעמו: השפלים שבין בני-האדם. וזה טעם 'מתים' במקרא בכל מקום, כפי שביאר ארליך ב-Randglossen לבראשית לד, ל; איוב כד, יב, ועוד.

35 ומעבור שוט וכו': עיין בנאמר לשורה 31, לעיל. ומעבור: מעבר; עיין במבוא, סעיף 9. 36 ל[אבן ב]ל תפל וככפיס וכו': ההשלמה על סמך ההנחה, שהמלה 'כפיס' משמשת כאן, כמו בשורה 26 לעיל, סימן לחוזק של בניין. לפיכך יש לשער, ש'תפל' הוא לשון נפילה, וקריאתו 'תפול', חסר ו'.